

Durum ve Tahmin

PİRİNÇ

2017/2018



T.C.
GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK BAKANLIĞI
TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ





TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ
TEPGE

Durum ve Tahmin
PİRİNÇ
2017/2018

Ebru YAZICI

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü
ebru.yazici@tarim.gov.tr

TEPGE YAYIN NO: 286
ISBN: 978-605-9175-90-6

© TEPGE
Her Hakkı Saklıdır.

TEPGE'nin izni olmaksızın basılamaz, basılı veya elektronik materyal olarak çoğaltılamaz ve/veya dağıtılamaz.

Kaynak gösterilmek şartı ile alıntı yapılabilir.

Yayın içerisindeki her türlü yorum ve değerlendirmeler yazarlara aittir ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın ya da TEPGE'nin görüşlerini yansıtmaz.

Tablo ve grafiklerdeki rakamların bir bölümü desimalli kullanıldığından ara ya da alt toplamları genel toplamları ile farklılık gösterebilir.

Yayın içerisindeki istatistik veriler hazırlandığı dönemde ilgili kaynaklardan elde edilen yayınlanmış son veriler olup sonraki dönemlerde, yapılan güncellemelerden dolayı farklılıklar olabilir.

ÖNSÖZ

“Durum ve Tahmin Raporları” Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE) çalışmaları için bilgi ve veri tabanı oluşturmayı, sektörde ilgili kişi, grup ve kuruluşları bu gelişmelerden zamanında ve doğruya yakın olarak haberdar edip bilgilendirmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmalarda, bitkisel üretim gruplarında piyasa yılları itibariyle bir önceki yıla ait üretim, kullanım (tüketim), ihracat, ithalat, fiyatlarda ortaya çıkan gerçekleştirmeler “Durum”, içinde bulunulan yıla ait gerçekleşen fakat tam netleşmeyen gelişmeler “Tahmin”, bir sonraki yıla ait muhtemel gelişmeler ise “Öngörü” adı altında sistematik olarak incelenmektedir.

Çeltik Türkiye'nin önemli tarımsal ürünlerinden biridir. Çeltik veriminin dünya ortalamasının üzerinde olması sebebiyle çeltik piyasasının izlenmesi ve gelişmelerin değerlendirilmesi gerekliliği de önem kazanmıştır. “Pirinç Durum ve Tahmin 2017/2018” raporu bu gereklilikle birlikte, pirinç piyasasının mevcut durumunu ortaya koymayı ve gerek dünya gerekse Türkiye pirinç piyasasında gelecekteki olası gelişmeleri öngörmeyi, böylece hem karar alıcılara hem de bu piyasada faaliyet gösterenler ile konu ile ilgili her kesime güvenilir bir kaynak olmayı hedeflemektedir.

Yoğun emekleri için bu raporu hazırlayanlara teşekkür ederken, çalışmamızın ülkemiz ve üreticilerimiz için yararlı olacağını umarım.

M. Cihad KAYA

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
DÜNYADA DURUM:2015/16	1
Üretim ve Kullanım.....	1
Ticaret ve Fiyatlar.....	2
DÜNYADA TAHMİN:2016/17	4
Üretim ve Kullanım.....	4
Ticaret ve Fiyatlar.....	5
DÜNYADA ÖNGÖRÜ:2017/18	7
Üretim ve Kullanım.....	7
Ticaret ve Fiyatlar.....	8
TÜRKİYE'DE DURUM:2015/16	9
Üretim ve Kullanım.....	9
Ticaret ve Fiyatlar.....	11
TÜRKİYE'DE TAHMİN:2016/17	13
Üretim ve Kullanım.....	13
Ticaret ve Fiyatlar.....	13
TÜRKİYE'DE ÖNGÖRÜ:2017/18	16
Üretim, Kullanım ve Ticaret.....	16
TÜRKİYE'DE SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	17
EK TABLOLAR	22
KAYNAKLAR	44

TABLolar

Tablo 1. Dünya Pirinç Arz ve Kullanımı (Milyon ton).....	1
Tablo 2. Türkiye Pirinç Arzı ve Kullanımı (Bin ton).....	9
Tablo 3. Türkiye Pirinç ve Pirinç Ürünleri Ticareti (Bin Ton).....	11
Ek Tablo 1. Dünya Pirinç Arz, Kullanım ve Ticareti (Milyon Ton).....	23
Ek Tablo 2. Dünya Pirinç İhracat Fiyatları (\$/ton).....	26
Ek Tablo 3. Başlıca İhracatçı Ülkelerde Pirinç Fiyatları Endeksi: (2002-2004=100).....	27
Ek Tablo 4. Türkiye'de Pirinç Arz ve Kullanımı.....	28
Ek Tablo 5. İBBS-Düzey 3'e Göre Türkiye'de Çeltik Ekilen Alanlar (Hektar).....	29
Ek Tablo 6. İBBS-Düzey 3'e Göre Türkiye'de Çeltik Üretimi (Ton).....	30
Ek Tablo 7. İBBS-Düzey 3'e Göre Türkiye'de Çeltik Verimi (kg/da).....	31
Ek Tablo 8. Türkiye'de Aylar İtibariyle Pirinç ve Pirinç Ürünleri İhracatı (Ton): 2008/09-2016/17.....	32
Ek Tablo 9. Türkiye'de Aylar İtibariyle Pirinç ve Pirinç Ürünleri İthalatı (Ton): 2008/09-2016/17.....	34
Ek Tablo 10. Ülkelere Göre Türkiye'nin Pirinç İthalatı (Ton).....	36
Ek Tablo 11. Ülkelere Göre Türkiye'nin Pirinç İhracatı (Ton).....	37
Ek Tablo 12. Ülkelere Göre Türkiye'nin Çeltik İthalatı (Ton).....	38
Ek Tablo 13. Ülkelere Göre Türkiye'nin Çeltik İhracatı (Ton).....	39
Ek Tablo 14. Ülkelere Göre Türkiye'nin Pirinçten Gıda Mamulleri İhracatı (Ton).....	40
Ek Tablo 15. Ülkelere Göre Türkiye'nin Pirinç Unu İhracatı (Ton).....	41
Ek Tablo 16. Yıllar İtibariyle Türkiye ve Dünya Pirinç Fiyatları (TL/kg).....	42
Ek Tablo 17. Yıllar İtibariyle Türkiye Çeltik ve Pirinç Fiyatları (TL/kg).....	43

GRAFİKLER

Grafik 1. Dünya Pirinç Stok/Kullanım Yüzde Oranı ve Yılsonu Stokları (milyon ton).....	2
Grafik 2. Yıllar İtibariyle Dünya Pirinç İhracat Fiyatları (\$/ton).....	3
Grafik 3. Dünya Pirinç Arzı ve Kullanımı (Milyon Ton).....	5
Grafik 4. 2016/17 Aylar İtibariyle Dünya Pirinç İhracat Fiyatları (\$/ton).....	6
Grafik 5. Türkiye Pirinç Arz ve Yurt içi Kullanımı (Bin ton).....	10
Grafik 6. İllere Göre 2015 Türkiye Çeltik Üretimi(%).....	10
Grafik 7. Yıllar İtibariyle Türkiye Çeltik ve Pirinç Fiyatları (TL/kg).....	12
Grafik 8. 2016/17 Aylar İtibariyle Türkiye Çeltik ve Pirinç Fiyatları (TL/kg).....	15

Durum: 2015/2016

- ✚ Dünya pirinç üretimi 472,6 milyon ton, arzı ise 638,5 milyon ton olarak gerçekleşmiştir.
- ✚ Dünya pirinç kullanımı 508,4 milyon ton olmuştur.
- ✚ Dünya pirinç ticaretinde ithalat 38,3 milyon ton; ihracat ise 40,3 milyon ton olmuştur.
- ✚ Dünya pirinç stokları 132 milyon tona yükselmiştir.
- ✚ Dünya pirinç stok/kullanım oranı ise %26'dır.
- ✚ Türkiye pirinç üretimi 552 bin ton olarak gerçekleşmiştir.
- ✚ Türkiye pirinç tüketimi 750 bin tondur.
- ✚ Türkiye pirinç ithalatı 199 bin ton; ihracatı ise 61 bin ton olmuştur.

Tahmin: 2016/2017

- ✚ Dünya pirinç üretiminin 487,1 milyon ton olduğu tahmin edilmektedir.
- ✚ Dünya toplam pirinç kullanımının 525,6 milyon ton olduğu tahmin edilmektedir.
- ✚ Dünya pirinç ticaretinde ithalatın 40,3 milyon ton; ihracatın ise 44,6 milyon tona yükseldiği tahmin edilmektedir.
- ✚ Dünya pirinç stoklarının 138,2 milyon ton olduğu tahmin edilmektedir.
- ✚ Dünya pirinç stok/kullanım oranının %26,3 olduğu tahmin edilmektedir.
- ✚ Türkiye pirinç üretiminin 552 bin ton olduğu tahmin edilmektedir.
- ✚ Türkiye pirinç tüketiminin 750 bin ton olduğu tahmin edilmektedir.
- ✚ Türkiye pirinç ithalatının 250 bin ton; ihracatının ise 57 bin ton olduğu tahmin edilmektedir.

Öngörü: 2017/2018

- ✚ Dünya pirinç üretiminin 483,8 milyon ton olacağı öngörülmektedir.
- ✚ Dünya pirinç kullanımının 524,7 milyon tona düşeceği öngörülmektedir.
- ✚ Dünya pirinç ticaretinde ithalatın 42,7 milyon ton yükseleceği; ihracatın ise 44,2 milyon ton olacağı öngörülmektedir.
- ✚ Dünya pirinç stoklarının 141,5 milyon ton olacağı öngörülmektedir.
- ✚ Dünya pirinç stok/kullanım oranının %27 düzeyine çıkacağı öngörülmektedir.

DÜNYADA DURUM (2015/16)

Dünya pirinç üretimi 2015/16 çeltik sezonunda yaklaşık 473 milyon tondur. Aynı sezonda küresel kullanım 508 milyon ton, ihracat 40 milyon ton, ithalat ise 38 milyon ton olmuştur. Üretim, tüketim ve ticaret bakımından 2014/15 çeltik sezonuna göre düşüş yaşanmıştır. 2014/15 çeltik sezonunda sürekli düşüş eğilimi gösteren fiyatlar, 2015/16 sezonunda da bu eğilimi sürdürmüştür. 2015/16 küresel stok/kullanım oranı %26'dır.

Üretim ve Kullanım

ABD Tarım Bakanlığı (USDA) verilerine göre 2015/16 sezonunda, dünyada 2014/15 sezonu ile kıyaslandığında çeltik üretim alanlarında yaklaşık %1 oranında bir düşüş olduğu görülmektedir. 2015/2016'da çeltik üretimi yaklaşık 160 milyon ha alanda gerçekleşmiştir. Bu alandan 4,42 ton/ha verim alınmış olup, pirinç üretimi 472,6 milyon tondur (Tablo 1; Grafik 3).

Küresel pirinç üretiminde 2015/16 sezonunda Çin 145,8 milyon ton ile lider ülke konumundadır. Hindistan, her ne kadar düzensiz ve yetersiz yağışların etkisinde kalmış olsa da 104,4 milyon ton üretim ile küresel anlamda ikinciliğini korumaktadır. Hindistan'ı 36,2 milyon ton ile Endonezya; 34,5 milyon ton ile Bangladeş ve 27,6 milyon ton ile Vietnam izlemiştir. Başlıca ithalatçı ülkelerden biri olan Tayland'da ise üretim bir önceki sezonun gerisinde kalarak 27,6 milyon ton olmuştur.

2015/16 çeltik sezonu küresel anlamda düzensiz hava koşulları tarafından gölgelenmiştir. 2015 yılı başlangıcından beri etkili olan El Nino hava durumu anomalisinin Asya ülkeleri başta olmak üzere küresel pirinç üretiminde olumsuz etkisi söz konusudur. Gecikmeli ve yetersiz yağışların da üretim düşüşünde etkileri göz ardı edilmemelidir. Hindistan ve Tayland'ın üretimlerindeki düşüşler daha çok bu durumla yakından ilgilidir. Anormal hava koşulları ABD, Karayipler ve Latin Amerika'da üretim düşüşlerine neden olurken, Afrika ülkeleri ve AB ülkelerinde üretimde artış yaşanmıştır. Güney Amerika ülkelerinde beklenen

iyileşmenin gerçekleşmemesi ve üretimin bir önceki sezonun gerisinde kalması, geç ve yetersiz yağışlar sonucu üretimin olumsuz etkilendiği Orta Amerika ve Karayipler'de yaşanan kayıplar ile birlikte 2015/16 sezonunun 2011/12'den beri görülen en düşük değerde kalmasına neden olmuştur. Japonya'da üretim düşüşünde etkili olan unsur ise bir önceki yılda da olduğu gibi yetersiz üretici destekleridir (FAO, 2015).

Tablo 1. Dünya pirinç arz ve kullanımı (Milyon ton)

	2015/16 (Durum)	2016/17 (Tahmin)	2017/18 (Öngörü)
ARZ			
Başlangıç stokları	127,6	132,0	138,2
Üretim	472,6	487,1	483,8
İthalat	38,3	40,3	42,7
Toplam arz	638,5	659,5	664,7
KULLANIM			
Yurt içi	468,2	481,0	480,5
İhracat	40,3	44,6	44,2
Toplam kullanım	508,4	525,6	524,7
Yılsonu stokları	132,0	138,2	141,5
Stok- kullanım oranı (%)	26,0	26,3	27,0

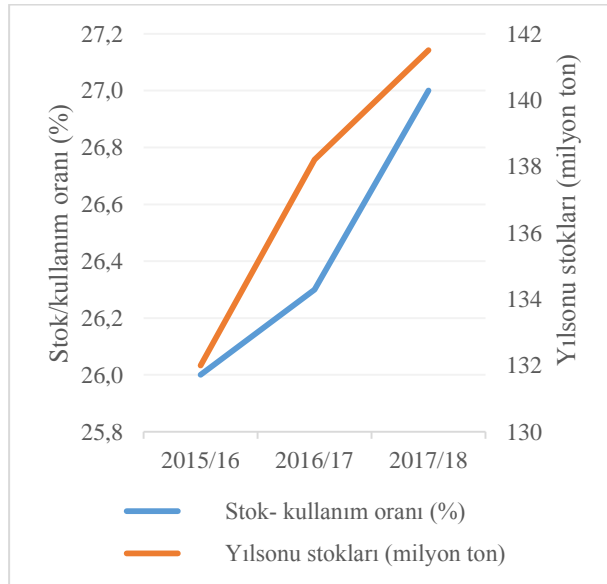
Kaynak: Ek Tablo 1

Başlangıç stokları 2015/16 sezonunda 127,6 milyon ton olmuştur. Bir önceki sezon ile kıyaslandığında başlangıç stoklarındaki artış oranı %4,6'dır. Güney Kore ve ABD'de 2015/16 yılı başlangıç stokları bir önceki yıla göre %50'nin üzerinde artış göstermiştir. 2014/15 sezonuna göre azalan stoklar ise, sırasıyla Endonezya, Hindistan ve Tayland'da göze çarpmaktadır. 2014/15'te Hindistan'da pirinç ihracatının fazla oluşu, Endonezya'da

yaşanan üretim kayıpları ile Tayland'da kamu pirinç stoklarının azaltılmasına yönelik politikalar bu durumun ortaya çıkışında etkili sebeplerdir (FAO, 2014).

Küresel pirinç tüketimi 2015/16 sezonunda bir önceki sezona kıyasla %1,2 oranında azalmıştır. Pirinç tüketiminde görülen düşüşün sebepleri arasında bir önceki sezonda olduğu gibi, değişen tüketici alışkanlıklarının, devlet rezervlerindeki kalite tutarsızlıklarının ve artan fiyatların etkisi yer almaktadır. Pek çok ülkede hükümetler tüketici için uygun fiyatlı pirinç sağlamak için destekleyici programlar uygulamışlardır. Örneğin, Endonezya'da yaşanan kuraklık sonrası pirinç üreticilerine 250 milyon ABD doları tutarında destekleme yapılmıştır (AMIS, 2015). Ülkeler bazında Çin pirinç tüketiminde yaklaşık 141 milyon tonla ilk sırada yer almaktadır. Çin'i sırasıyla 93,6 milyon ton iç tüketimle Hindistan ve yaklaşık 38 milyon ton tüketimle Endonezya takip etmektedir. 2015/16'da dünyada pirinç tüketimi kişi başına 54,1 kg'dır.

Grafik 1. Dünya pirinç stok/kullanım yüzde oranı ve yılsonu stokları (milyon ton)



Kaynak: Ek Tablo 1

Bir önceki sezonla kıyaslandığında; 2015/16 çeltik sezonu başlangıç stoklarında meydana gelen artış ve tüketimde görülen azalma, üretimdeki düşüşü dengelediğinden dolayı, yılsonu stoklarında %3,8 artış yaşanmıştır.

2015/16 sezonu için dünyada stok/kullanım oranı ise %26 olmuştur (Grafik 1).

Ticaret ve Fiyatlar

USDA verilerine göre; Küresel pirinç ticareti, 2015/16 sezonunda bir önceki sezonun gerisinde kalmıştır. İthalat talebinde gerçekleşen azalma, büyük ihracatçı ülkelerin üretimindeki azalma ile bağdaştırılmaktadır (FAO, 2016a). Dünyada pirinç ihracatı yapan başlıca ülkeler Hindistan, Tayland, Vietnam ve Pakistan iken, 2015/16 sezonunda pirinç ithalatında ilk sırayı 4,8 milyon ton ile Çin almıştır. Çin'i sırasıyla; 2,1 milyon ton ile Nijerya, 1,8 milyon ton ile AB ve 1,6 milyon ton ile Filipinler izlemiştir (Ek Tablo 1).

Küresel pirinç ithalatında bir önceki sezona göre yaklaşık %8 oranında bir düşüş yaşanmıştır (Tablo 1). İhracatçı ülkelerde üretim azalmasına bağlı arzın kıt olmasının yanı sıra, ithalatçı ülkelerde bir önceki sezon yapılan büyük miktardaki alımların da ithalat talebinin 2015/16 sezonunda düşük olmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda ithalattaki azalmanın özellikle Asya ülkeleri, Bangladeş, Çin, Endonezya ve Sri-Lanka için söz konusu olduğu söylenebilir. Çin'de, Myanmar ve Vietnam gibi komşu ülkelere kayıt dışı pirinç girişini durdurmak amacıyla sınır kontrolleri sıkılaştırılmıştır (FAO, 2016a). Nijerya'da ithalatın bir önceki sezona göre yaklaşık %20 oranında azalması ise hükümet tarafından uygulanan ithalat sınırlama politikasıyla yakından ilgilidir.

Küresel pirinç ihracatı 2015/16 sezonunda 40,3 milyon ton olmuştur. 2014/15 çeltik sezonu ile kıyaslandığında ihracatta meydana gelen azalma oranı %7,5'tur (Tablo 1). Tayland ihracatında 2015/16 sezonunda bir önceki sezona göre artış oranı %1'in altında kalmıştır. Pakistan'da ise pirinç ihracatı bir önceki sezona göre %8 oranında artarak, Tayland'ın açığını kapatmıştır. Hindistan ve Vietnam'da da 2015/16 sezonunda bir önceki sezona kıyasla sırasıyla %16 ve %23

oranlarında ihracat kaybı meydana gelmiştir. Her ne kadar ihracatlarında azalma söz konusu olsa da 2015/16 sezonu küresel pirinç ihracatında ilk sırayı 10,2 milyon ton ile Hindistan almıştır. Hindistan'ı sırasıyla 9,9 milyon ton ile Tayland ve 5,1 milyon ton ile Vietnam izlemiştir. Büyük ihracatçı ülkelerde 2015/16 yılında pirinç ihracatının azalması, diğer küçük ihracatçılara satışlarını arttırmaları yönünde olanak sunmuştur. (FAO,2016a).

2014/15 sezonunda düşüş eğiliminde olan fiyatlar 2015/16'da da genel olarak bu eğilimi sürdürmüştür. Eylül 2015'te 206 puan olan FAO Pirinç Fiyat Endeksi (2002-2004=100) 2014 Eylül ayı ile kıyaslandığında yaklaşık %14'lük düşüşle 33 puan kaybetmiştir. Fiyatlardaki düşüş tüm pazar segmentlerinde etkisini göstermiştir. Özellikle yüksek kalite indica ve aromatik pirinç çeşitlerinde bir önceki sezonun aynı ayna göre endeks sırasıyla %15 ve %38 düzeyinde gerilemiştir (Ek Tablo 3). ABD doları tarafından etkilenen piyasalardaki rekabet yoğunluğu da fiyatların düşüşünde etkili olmuştur (FAO, 2015).

Ekim 2015'te endeks 200 puanın altına düşerek Ocak 2008'den bu yana görülen en düşük değere gerilemiştir. Kasım ayından itibaren her ne kadar birkaç puanlık düşüşler görülse de endeks, Nisan 2016'ya kadar istikrar işaretleri vermiştir. 2015/16 sezonunda büyük ihracatçı ülkelerin üretimlerindeki

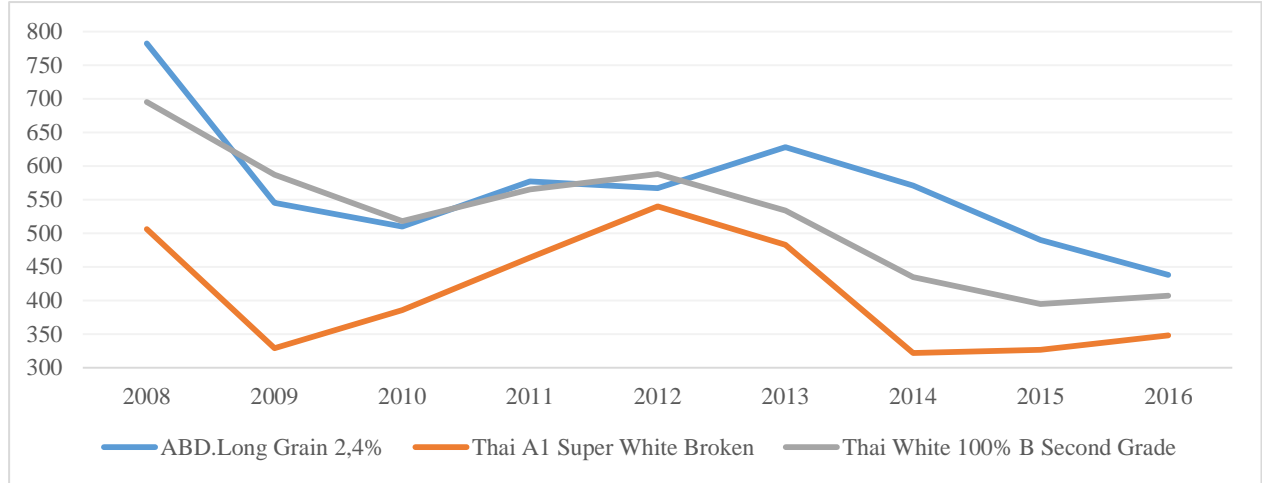
düşüşün piyasada yarattığı tedirginliğin göstergesi olarak Mayıs 2016'da indica ve aromatik pirinç çeşitlerinde fiyatlar toparlanmaya başlamıştır (FAO, 2016a).

Eylül 2015'te 367 \$/ton olan Thai 100% B beyaz pirinç fiyatı, Mayıs 2016'da %22'lik artışla 448 \$/tona ulaşmıştır. Temmuz ayında 457 \$/tona yükselen fiyatlar Ağustos 2016'da yaklaşık %5'lik gerilemeyle 435 \$/ton olmuştur (Grafik 4). Mayıs ve sonrasındaki aylarda meydana gelen fiyat artışı Ağustos 2016'da yeni sezon hasadı sebebiyle düşüş eğilimine girmiş fakat büyük ihracatçıların zayıf hasatları sebebiyle endeks 2015 Eylül ayının %5 gerisinde sezonu kapatmıştır.

ABD Long Grain pirinç fiyatı 2015/16 sezonu içerisinde en yüksek değeri 500 \$/ton ile Kasım 2015'te görmüştür. Bu aydan itibaren düşüş eğilimi gösteren ABD Long Grain ihracat fiyatı, Temmuz 2016'da 454 \$/tona yükselip, Ağustos 2016'da ise 448 \$/tona gerilemiştir.

2015 yılının son aylarında fiyatların düşük olması çoğunlukla ithalatçı ülkelerin taleplerinin az olmasıyla ilişkilendirilmektedir. Talep eksikliğinin sebepleri arasında, bazı ülkelerde yerel üretimin ihtiyaca cevap vermesi, bazılarında ithalatı kısıtlayan devlet politikaları, bazılarında ise fiyatların daha da düşmesine dair beklentiler gösterilebilir (FAO, 2016a).

Grafik 2. Yıllar itibariyle dünya pirinç ihracat fiyatları (\$/ton)



Kaynak: Ek Tablo 2

DÜNYADA TAHMİN (2016/17)

Dünya pirinç üretiminin 2016/17 çeltik sezonunda 487 milyon ton olduğu tahmin edilmektedir. Aynı sezonda küresel tüketimin 481 milyon ton, ithalatın 40 milyon ton, ihracatın ise yaklaşık 45 milyon ton olarak gerçekleştiği düşünülmektedir. 2016 Ağustos ayında düşüş eğilimine geçen pirinç fiyatları, Ocak 2017 itibarıyla yükselmeye başlamış ve istikrarlı şekilde artış göstermiştir. 2016/17 küresel stok/kullanım oranının %26,3 olduğu tahmin edilmektedir.

Üretim ve Kullanım

2016 yılında her ne kadar Güney yarımkürede El-Nino kaynaklı istenmeyen hava koşulları oluşsa da, Kuzey yarımkürede özellikle de Asya kıtası üzerinde muson yağmurlarının yeterli ölçüde yağması küresel pirinç üretim sezonu için olumlu bir gelişme olarak görülmektedir (FAO, 2016b).

Olumlu hava koşullarının etkisiyle, bir önceki sezona göre çeltik ekim alanında kayda değer bir artış olmazken üretimde %4 oranında artış olduğu düşünülmektedir. USDA verilerine göre; 2016/17 sezonunda dünyada çeltik üretiminin 161 milyon ha alanda gerçekleştiği, 4,52 ton/ha verim ile bu alandan elde edilen toplam üretimin 487 milyon ton olduğu tahmin edilmektedir (Tablo 1; Grafik 3). Üretimde beklenen artışın büyük oranda Asya kıtasıyla bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Küresel üretimde ilk sırada yer alan Çin'de her ne kadar üretim artışını sağlamak üzere uygulanan devlet politikaları çiftçileri pirinç

üetime teşvik etmiş olsa da, ülkede meydana gelen sel felaketleri üretimde bir önceki sezona göre artış beklentilerini gölgelemiştir. Çin'de pirinç üretiminin yaklaşık 145 milyon ton ile bir önceki sezonun az da olsa gerisinde kaldığı tahmin edilmektedir. İkinci büyük üretici olan Hindistan'da çeltik ekiliş alanlarında bir önceki sezona kıyasla kayda değer bir değişim gözlenmezken, yağışların yeterliliğine bağlı olarak üretimin yaklaşık %6 oranında artarak 110 milyon tona ulaştığı tahmin edilmektedir. Dünya geneline bakıldığında, büyük üretici ülkelerin hemen hepsinde bir önceki sezona göre üretim artışı olduğu düşünülmektedir. Pirinç üretiminde 3. sırada yer alan Endonezya'da da üretim artışının bir önceki sezona göre yaklaşık %3 oranında olduğu ve 37 milyon tona ulaştığı; Tayland'da ise 2016/17 sezonu pirinç üretiminde, ekstrem kötü koşullara sahip 2015/16 sezonuna göre yaklaşık %22'lik artış olduğu tahmin edilmektedir. Tayland'da sezonunun

başlangıcında kıt su kaynaklarının üretime olumsuz etkilerine ve üreticileri alternatif ürünlerin üretimine teşvik etmek için uygulanan devlet politikalarına rağmen üretim miktarının 2014/15 sezonunun üzerine çıktığı düşünülmektedir.

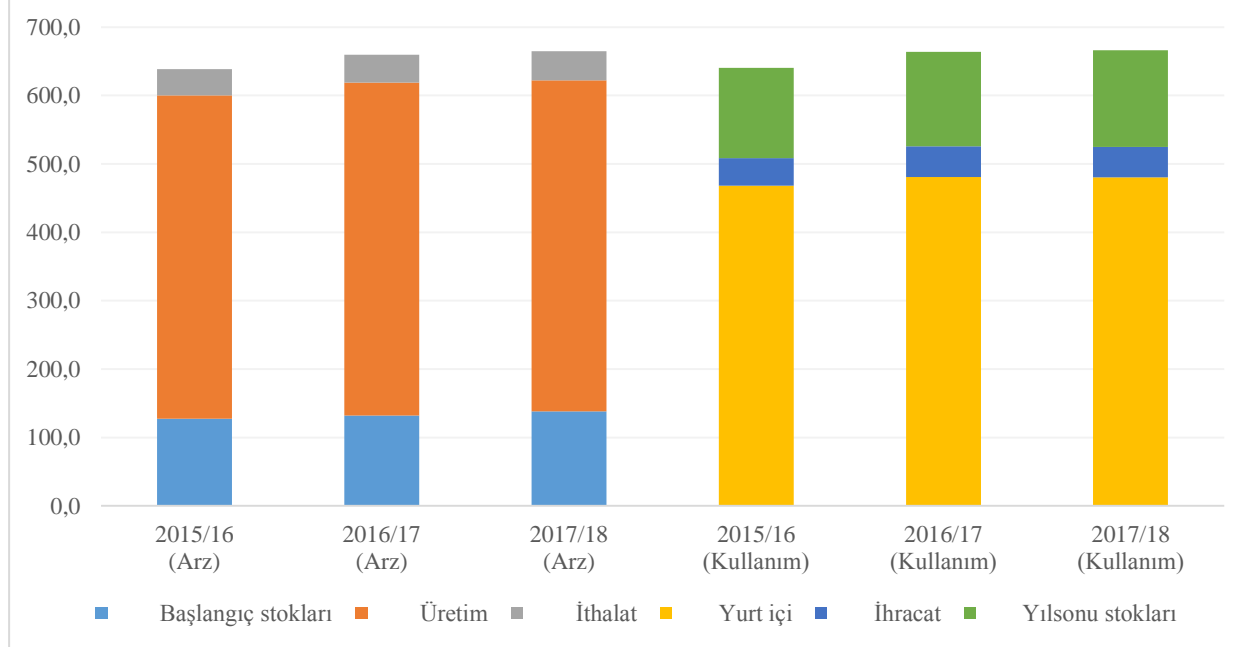
2016/2017 çeltik sezonunda başlangıç stoklarının bir önceki sezona göre %3,4 artışla 132 milyon ton olduğu düşünülmektedir. Bu artışın oluşmasında en büyük etken Çin'de 2010/11 sezonundan başlayarak yapılan çok yıllık stok güncellemeleridir (WASDE, 2017).

Küresel pirinç tüketiminde 2016/17'de bir önceki sezona göre yaklaşık 13 milyon ton düzeyinde bir artış yaşandığı tahmin edilmektedir. Tüketimde ilk sırayı 141 milyon ton ile Çin'in aldığı ve Çin'i sırasıyla Hindistan, Endonezya ve Bangladeş'in takip ettiği düşünülmektedir. 2016/17'de kişi başı yıllık tüketimin 53,7 kg olduğu tahmin edilmektedir (FAO, 2017).

2016/17 sezonunda her ne kadar pirinç tüketiminin bir önceki sezona göre artmış olduğu düşünülse de; üretimin ve başlangıç stoklarının önceki sezona göre yüksek olması sonucunda yılsonu stoklarında küresel anlamda yaklaşık %5 oranında bir artış olduğu tahmin edilmektedir.

Ülkeler bazında değerlendirildiğinde, Çin'de yılsonu stoklarında bir önceki sezona göre %10 oranında artış olduğu düşünülmektedir. Tayland'da hükümetin stok boşaltma yönünde uyguladığı ihracat politikası nedeniyle yılsonu stoklarında %36 oranında daralma olduğu tahmin edilmektedir. Meydana gelen daralmanın özellikle Çin'deki birikim ile hafifleyeceği düşünülmektedir (FAO, 2016b). 2016/17 sezonunda pirinç stok/kullanım oranının %26,3 olduğu tahmin edilmektedir (Tablo1; Grafik 1).

Grafik 3. Dünya pirinç arzı ve kullanımı (milyon ton)



Kaynak: Ek Tablo 1

Ticaret

USDA verilerine göre; pirinç ithalatının 2016/17 çeltik sezonunda bir önceki sezona göre %5 artış göstererek 40,3 milyon tona yükseldiği tahmin edilmektedir. Bu miktar,

ve

Fiyatlar

2014/15 pazarlama yılının yaklaşık %2 gerisindedir. Pirinç ithalatında 2016/17 sezonunda ilk sırayı 5,3 milyon ton ile Çin'in aldığı tahmin edilmektedir. Çin'i sırasıyla 2,4

milyon ton ithalat ile Nijerya, yaklaşık 2 milyon ton ithalat ile AB ve 1,1 milyon ton ithalat ile Filipinler takip etmektedir (Ek Tablo 1).

Küresel pirinç ihracatının 2016/17 çeltik sezonunda bir önceki sezona nazaran yaklaşık %11 oranında artacağı düşünülmektedir (Tablo 1). 2016/17 sezonunda pirinç ihracatında ilk sırayı 11 milyon ton ihracat yaptığı düşünülen Hindistan almaktadır. Hindistan'ı bir önceki sezona göre ihracatlarında sırasıyla %11,5 ve %22 artış meydana geldiği tahmin edilen Tayland ve Vietnam izlemektedir.

2015/16 çeltik sezonunda ihracat arzının az oluşuna bağlı bastırılmış ithalat talebiyle azalan küresel pirinç ticaretinin, 2016/17'de genişlediği; fakat Uzakdoğu ülkelerinde durgun olması beklenen ithalat talebinin ticaretteki iyileşmeyi yavaşlattığı düşünülmektedir. Asya ülkelerindeki durağan talebin, özellikle Uzakdoğu'da yerel üretimde beklenen artışa bağlı olarak Endonezya ve Filipinler'de pirinç ithalatını bir önceki sezona göre sırasıyla %50 ve %31 oranında azalttığı tahmin edilmektedir. Bangladeş'te ise stokların fazlalığının bir sonucu olarak pirinç ithalatının bir önceki sezona göre yaklaşık %68 oranında azaldığı tahmin edilmektedir.

Pirinç fiyatları, 2016 yılının Ağustos ayında ithalat talebindeki azalma ve yeni sezon hasadı beklentileri doğrultusunda düşüş eğilimine geçmiştir. Fiyatlardaki düşme eğilimi, büyük ithalatçı ülkelerin yerel üretimlerindeki artış, ithalatı kısıtlayan hükümet politikaları, yerel para birimlerinin ABD doları karşısında zayıflaması gibi sebeplerle 2016 Eylül ayında da etkisini göstermiştir. FAO Pirinç Fiyat Endeksinin (2002-2004=100), 2015 Eylül ayı ile kıyaslandığında yaklaşık %8,5'lik azalmayla 17 puan kaybederek 189 puana düştüğü görülmektedir (Ek Tablo 3). Pazar segmentleri açısından incelendiğinde, 2015 yılı Eylül ayına nazaran indica çeşitlerinde endekste değişim gözlenmezken, japonika ve

aromatik çeşitlerde sırasıyla %17 ve %7 oranında düşüş söz konusu olmuştur. Piyasada arzları daha fazla olan çeşitlerdeki bu düşüşün temelinde ithalatlarına olan talebin düşük olması yatmaktadır (FAO, 2016b).

Uluslararası pirinç fiyatları 2016 yılının ikinci yarısında istikrarlı bir şekilde azalmaya devam etmiş; 2017 Ocak ayından itibaren ise, bastırılmış ticaret ve hasat baskısına bağlı olarak tüm düşüşler tersine dönmüştür. Fiyat artışları, Güney Amerikalı tedarikçiler haricinde, fiyatların ilerleyen hasatlardan etkilendiği çoğu pirinç üreticisinde görülmüştür. 2017 Mayıs ayında, FAO tüm pirinç fiyat endeksi (2002-2004=100) 202 puanla 2016 yılının aralık ayına göre %8 artarak, Mayıs 2016'daki değerinin %2 üzerine çıkmıştır. Söz konusu bu artışta, 2016 Aralık ayından itibaren endeksinde %35 oranında yükselme meydana gelen aromatik çeşitlerin fiyatlarının etkisi çok büyüktür. Aromatik çeşitlerin endeksindeki artış, Yakın Doğu alıcılarının güçlü talebi ve Basmati çeşidinin kıt kaynaklarının sonucu niteliğindedir.

En yaygın ticarete sahip indika çeşitlerinin fiyatları, 2017 yılının ilk çeyreğinde daha istikrarlı bir hal almıştır. Sonrasında mevsimsel kıt kaynakların ve Bangladeş ve Filipinler gibi önemli ithalatçıların pazara dönmesi ihtimali etkisiyle fiyatlarda artış hız kazanmıştır.

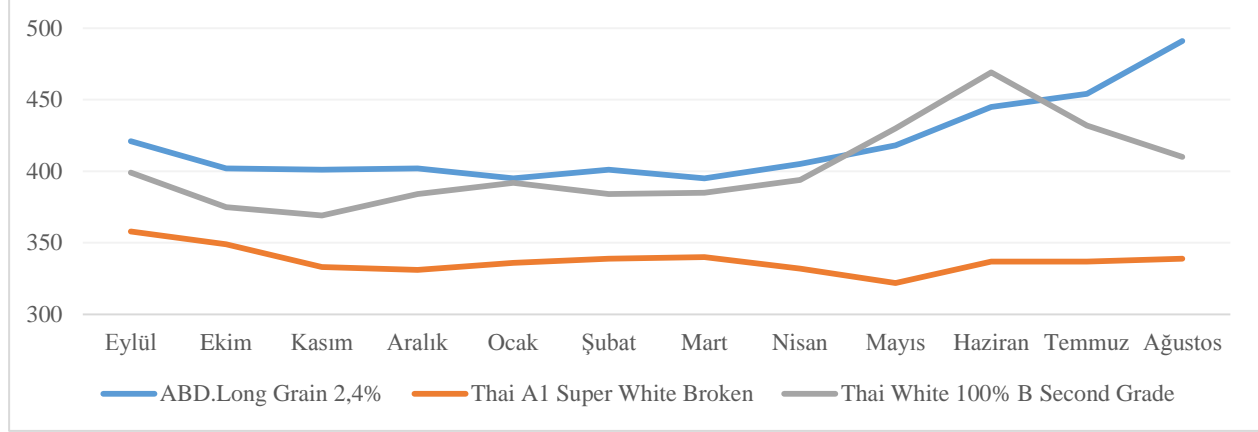
2017 yılı fiyatlarında meydana gelen yükselme eğiliminden sadece japonika çeşitleri etkilenmemiştir. Bu durumun oluşmasında, talebin hep aynı düzeyde kalması ve Avustralya üretiminde beklenen toparlanma ihtimalinin etkisi büyüktür.

Thai 100% B beyaz pirinç fiyatı, Tayland hükümetinin stoklarını boşaltma politikasının etkisiyle Mayıs 2016 fiyatı ile kıyaslandığında Eylül 2016'da %11 oranında düşüş kaydetmiş ve 399 \$/ton olmuştur (Ek Tablo 2). Mayıs 2017'de Tayland'da hızlandırılmış satışlar, yerel para biriminin değer kazanması ve

Hindistan'daki gelişmelerin etkisiyle Thai 100% B beyaz pirinç fiyatı bir önceki senenin aralık ayına göre %12 artarak 430 \$/ton'a ulaşmıştır.

ABD Long Grain pirinç fiyatı 2016 Ağustos ayında 448 \$/ton iken Eylül ayında %6 oranında gerileyerek 421 \$/ton'a düşmüş, 2017 Ağustos ayında ise yaklaşık %17'lik bir artışla 491 \$/ton'a yükselmiştir.

Grafik 4. 2016/17 aylar itibariyle dünya pirinç ihracat fiyatları (\$/ton)



Kaynak: Ek Tablo 2

DÜNYADA ÖNGÖRÜ (2017/18)

Dünya pirinç üretiminin 2017/18 çeltik sezonunda 484 milyon ton olacağı öngörülmektedir. Aynı sezonda küresel tüketimin yaklaşık 481 milyon ton, ihracatın 44 milyon ton, ithalatın ise yaklaşık 43 milyon ton olması beklenmektedir. 2017/18 küresel stok/kullanım oranının ise %27 düzeyine yükseleceği öngörülmektedir. Bu öngörüler ışığında 2017/18 çeltik sezonunda küresel pirinç arzında mevcut duruma göre %4; küresel toplam kullanımda ise %3 düzeyinde artış olacağı öngörülmektedir.

Üretim ve Kullanım

2017/18 sezonu öncesinde nispeten pasif büyüme öngörülleri, çiftçiler için daha düşük hasılat olasılığını yansıtmakla birlikte, ekim alanlarındaki büyümenin de yavaşlamasına yol açmıştır. Bunun sonucu olarak 2017 yılında çeltik ekiliş alanlarında bir önceki yıla göre sadece %0,4 oranında bir artış olduğu düşünülmektedir. USDA verilerine göre 2017/18 çeltik sezonunda 160 milyon hektar alandan yaklaşık 484 milyon ton pirinç elde edileceği öngörülmektedir (Tablo 1; Grafik 3). 2017/18 çeltik üretim sezonu kuzey yarımkürede hasat aşamasında olumsuz hava koşullarının etkisinde kalmıştır. Bu durum özellikle Asya kıtasında, kuzey yarımkürenin kritik yaz aylarında bitki gelişimlerini

engelleyen karışık koşulların oluşmasına neden olmuştur. Bunun sonucu olarak Asya'da pirinç üretiminin bir önceki sezonun gerisinde kalacağı öngörülmektedir. Üretimde öngörülen azalmanın, Japonya, Nepal, Vietnam gibi ülkelerde yoğun yağışlar ve bulutlu hava koşulları nedeniyle; Sri Lanka gibi ülkelerde ise kuraklık etkisiyle gerçekleşeceği düşünülmektedir (FAO,2017). Bangladeş'te gerçekleşen bir dizi sel felaketinin, üretim artışının engellendiği ardışık 3. sezona sebebiyet vermesi muhtemeldir. Küresel üretimde ilk sırada yer alan Çin'de her ne kadar hükümetin alım fiyatlarındaki kesintiler indika çeşitlerinin ekimini azaltmış olsa da, alan daralmasının verim artışını olumlu

etkileyeceği ve mısır yetiştiriciliğinden uzaklaşılmasının japonika çeşitleri lehine bir durum yaratacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda Çin'de pirinç üretiminin 2017/18 sezonunda 144 milyon ton olacağı öngörülmektedir. Üretimde ikinci büyük ülke konumunda olan Hindistan'da 2017/18 üretim sezonunda devlet teşviklerinden dolayı ekimler normal seviyenin üzerinde tutulmasına rağmen, yağışların düzensiz dağılımı sonucu ürün alınabilen alanlarda, bir önceki sezona göre yaklaşık %1 oranında daralma oluşmuştur. Muson yağmurları da ikincil ekinlerin ekilmesinde artış olmasını engelleyecek ölçüde karmaşık bir su arzı oluşumuna katkıda bulunmuştur. Bu etkenlerle Hindistan pirinç üretiminde bir önceki sezona göre artış öngörülmemektedir. Tüm bunların yanı sıra olumlu hava koşullarından yararlanacağı düşünülen, sektörün devlet desteklerinden faydalandığı Endonezya'da üretimde bir önceki sezona kıyasla kayıp öngörülmek; fiyat artışları yaşanacağı düşünülen, su kaynaklarının bolluğunun ürün verimini desteklediği Tayland'da üretim artışlarına dair öngörüler mevcuttur. Kamboçya, Pakistan, Filipinler, İran, Irak, Malezya, Myanmar gibi ülkelerde de 2017/18 sezonunda rekor üretim artışları öngörülmektedir (FAO,2017).

Başlangıç stoklarının 2017/18 çeltik sezonunda 138,2 milyon ton olması beklenmektedir. Bir önceki sezona göre yaklaşık %5 oranında artış söz konusudur. Bu artışta pay sahibi olan ülkelerin sırasıyla Çin, Hindistan ve Tayland olacağı düşünülmektedir.

Küresel pirinç tüketiminde 2017/18'de bir önceki sezona göre kayda değer bir değişim beklenmemektedir. Tüketimin 480,5 milyon ton olacağı ve tüketimde ilk sırayı 142 milyon ton ile Çin'in alması beklenmektedir. Çin'i sırasıyla Hindistan, Endonezya ve Bangladeş'in takip edeceği düşünülmektedir.

2017/18'de kişi başı yıllık tüketimin 53,8 kg olacağı öngörülmektedir (FAO, 2017).

2017/18 sezonunda üretimde ve tüketimde bir önceki sezona göre kayda değer değişiklik beklenmemesine rağmen başlangıç stoklarında olası %5'lik yükselişin, yılsonu stoklarına %2 oranında bir artış şeklinde yansıtacağı öngörülmektedir.

Ülkeler bazında değerlendirildiğinde, Çin'de yılsonu stoklarında bir önceki yıla göre %7'lik artış öngörülmektedir. Büyük miktarda devlet alımlarının Hindistan'da yılsonu stoklarının bir önceki sezona göre stabil kalmasını sağlayacağı ve Tayland'da devam eden, hükümetin stok boşaltmaya yönelik ihracat politikaları nedeniyle yılsonu stoklarında yaklaşık %16 oranında daralma olacağı düşünülmektedir. 2017/18 sezonu stok kullanım oranının %27 olacağı öngörülmektedir (Tablo1; Grafik 1).

Ticaret ve Fiyatlar

USDA verilerine göre; pirinç ithalatının 2017/18 pazarlama sezonunda bir önceki sezona göre %6 artış göstererek 42,7 milyon tona yükseleceği öngörülmektedir. Öngörülen bu değer 2015/16 pazarlama yılı ithalat miktarının yaklaşık %12 üzerindedir. İthalattaki artışın büyük çoğunluğunun Asya kıtası kaynaklı olacağı düşünülmektedir (FAO, 2017). İthalat öngörülerinde ilk sırayı 5,3 milyon ton ile Çin alırken, Çin'i 2,3 milyon ton ile Nijerya ve 1,9 milyon ton ile AB ülkeleri takip etmektedir (Ek Tablo 1).

Küresel pirinç ihracatında 2017/18 pazarlama sezonunda bir önceki sezona nazaran yaklaşık %1 oranında azalma öngörülmektedir (Tablo 1). 2017/18 sezonunda pirinç ihracatında ilk sırayı yaklaşık 12 milyon ton ihracat beklentisiyle Hindistan almaktadır. Hindistan'ı 10 milyon ton ile Tayland ve 6 milyon ton ile Vietnam'ın izleyeceği öngörülmektedir.

Uluslararası pirinç fiyatlarının Haziran 2017'den itibaren ılımlı bir artış kaydettiği

görülmektedir. Ekim 2017'de FAO tüm pirinç fiyat endeksi (2002-2004=100) 216 puana yükselmiştir (Ek Tablo 3). Genele bakıldığında, tüm pirinç Pazar segmentlerinde fiyatların tutarlı bir kalıp izlemediği görülmektedir. Uzun süren bir zayıflık sonrasında, ABD'de üretimin azalması ihtimali, arzın mevsimsel olarak gerilemesi ve Uzak Doğu ticaretinin yeniden başlaması gibi sebeplerle japonika çeşitlerinde fiyatların ivme kazandığı, buna bağlı olarak endeksin eylül ayında Haziran ayına kıyasla %8 oranında artış gösterdiği söylenebilir. Aromatik çeşitlerin fiyat endeksinde Eylül 2017'de bir önceki yılın aynı ayına ve aralık ayına göre %38 oranında artış söz konusudur. İndika çeşitlerinde ise 2017 yılının ilk yarısında görülen artış eğilimi yılın ikinci yarısında yerini zayıflamaya bırakmıştır. Bu zayıflığın ve fiyat dalgalanmasının temelinde, özellikle Asya kıtasında, Afrikalı ithalatçıların canlanan

taleplerini karşılamak için bol miktarda ihraç edilebilir kaynak ve kötü hava koşullarından etkilenen Güney Asya ülkelerinden gelen siparişlerdeki artış yatmaktadır (FAO,2017). Tayland'da Thai 100% B beyaz pirinç fiyatı, yerel para biriminin genel olarak değer kazanmasına rağmen, Eylül ayında Haziran ayındaki değerinin %12 altına düşmüştür.

Başlıca pirinç ihracatçıları arasında sadece ABD'de, üretimde öngörülen düşüş ve ticaretin durağan ilerlemesi sonucu uzun taneli çeşitlerde fiyatlar, yükselme eğilimi göstermiştir. ABD Long Grain pirinç fiyatı, Eylül 2017'de bir önceki yılın aynı ayına göre %23, aralık ayına göre ise %28 artış göstererek 516 \$/ton olmuştur.

TÜRKİYE'DE DURUM (2015/16)

Türkiye pirinç üretimi 2015/16 çeltik sezonunda 552 bin ton olmuştur. Söz konusu sezonda yıllık kişi başına 9,5 kg pirinç tüketimi ile toplam tüketim 750 bin tona ulaşmıştır. Türkiye pirinç ithalatı 199 bin ton olarak gerçekleşmiş; ihracat miktarı ise 61 bin ton olmuştur. Pirinçte 2014/15 pazarlama yılı yeterlilik derecesi ise yaklaşık %70 düzeyindedir.

Üretim ve Kullanım

Türkiye'de 2015/16 sezonunda çeltik üretimi 115,9 bin hektar alanda gerçekleşmiş ve bu alanda üretilen 920 bin ton çeltikten %60 randımanla 552 bin ton pirinç elde edilmiştir (Tablo 2). Üretim miktarı bir önceki sezona göre yaklaşık %11 oranında artmıştır. 2014 yılı Ekim ayı sonrası yağın kar ve yağmur ile iklim koşullarının üretim sezonu boyunca çeltik üretimine uygun oluşunun, çeltik verimini olumlu etkilediği ve bu durumun 2015/16 sezonunda Türkiye çeltik üretiminde meydana gelen artışın başlıca sebebi olduğu düşünülmektedir. Çeltik veriminin uygun iklimsel koşulların etkisiyle bir önceki sezona

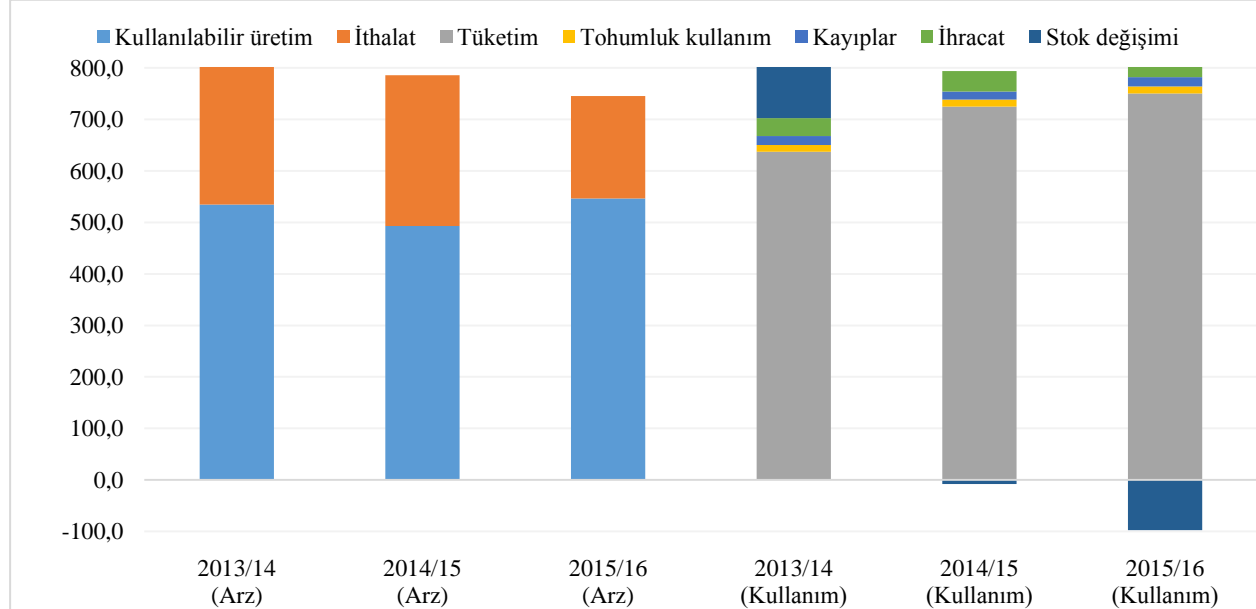
göre %5 artış göstererek 794 kg/da olmuştur. Marmara Bölgesi 2015/16 sezonunda Türkiye çeltik üretiminin %72'sini karşılamıştır. Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz Bölümü ise üretimin %25'ine sahiptir ve bu iki bölge Türkiye çeltik üretiminin %95'ini oluşturmaktadır. Türkiye çeltik üretiminde 2015/16 sezonunda Edirne 387 bin tonluk üretimle ilk sırada yer alırken; Edirne çeltik üretimi, Türkiye üretiminin %42'sini oluşturmuş, üretimde Edirne'yi sırasıyla yaklaşık 123 bin ton üretimle Samsun ve 114 bin ton üretimle Balıkesir takip etmiştir (Ek Tablo 6; Grafik 6).

Tablo 2. Türkiye pirinç arzı ve kullanımı (bin ton)

	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*	2017/18 (Öngörü)	
			(Durum)	(Tahmin)	USDA	AMIS
Üretim	540,0	498,0	552,0	552,0	520,0	570,0
Ekilen alan (Bin ha)	110,6	110,9	115,9	116,1	99,0	
Verim (ton/ha)	8,1	7,5	7,9			
Üretim kayıpları	5,4	5,0	5,5	5,5		
Arz=Kullanım	854,8	785,7	745,4	771,5	931,0	
Kullanılabilir üretim	534,6	493,0	546,5			
İthalat	320,2	292,7	198,9	225,0	320,0	250,0
İthalat-AB 27-28	68,1	86,5	67,2			
Yurt içi kullanım	667,7	754,2	781,8	781,3	790,0	770,0
Tüketim	637,1	724,9	750,1	750,0		
Tohumluk kullanım	13,3	13,3	13,9	13,5		
Kayıplar	17,4	16,0	17,8	17,8		
İhracat	34,8	39,6	61,3	50,0	50,0	40,0
İhracat-AB 27-28	5,4	5,9	11,3			
Stok değişimi	152,3	-8,1	-97,7			
Kişi başına tüketim (Kg)	8,3	9,3	9,5			
Yeterlilik derecesi (%)	80,1	65,4	69,9			

Kaynak: Ek Tablo 4 *2016/17 sezonu TMO tahminidir.

Grafik 5. Türkiye pirinç arz ve kullanımı (bin ton)



Kaynak: Ek Tablo 4

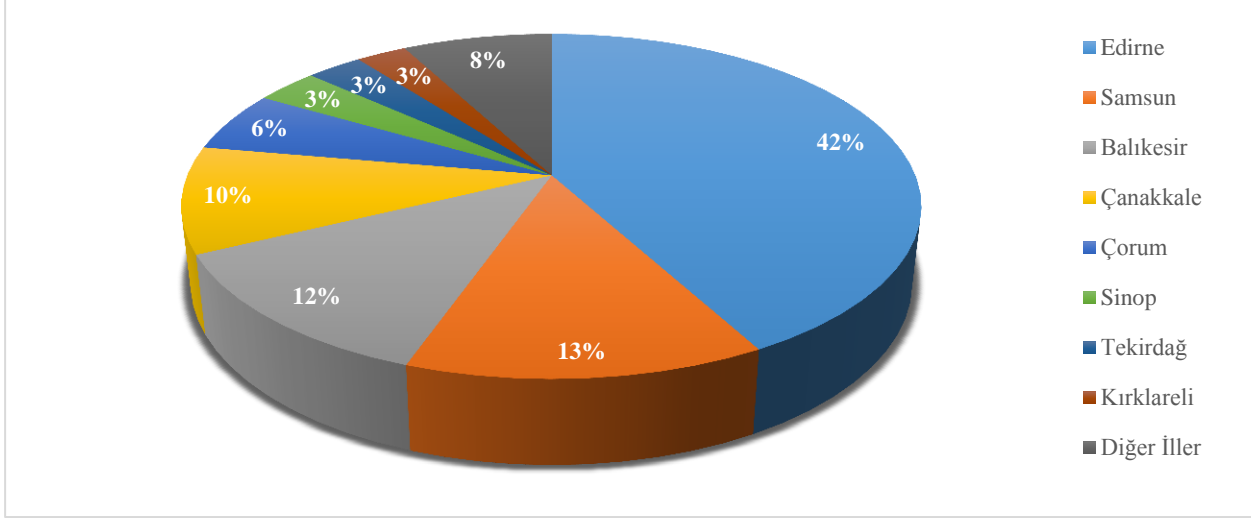
Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre; 2015/16 çeltik sezonunda Türkiye pirinç tüketimi bir önceki yıla göre yaklaşık %3,5 oranında artarak 750 bin tona ulaşmıştır. Kişi başına pirinç tüketimi ise 2015/16'da 2014/15 sezonuna göre %2 oranında artarak 9,5 kg olmuştur. Üretim miktarının bir önceki yıla

göre artış göstermesi, tüketimde meydana gelen artış miktarını tolere ettiğinden bir önceki sezonda %65,4 olan yeterlilik derecesinin yaklaşık %70 seviyelerine yükselmesine sebebiyet vermiştir (Tablo 2; Grafik 5).

Tarımsal destekleme politikaları açısından değerlendirildiğinde, 2015/16 sezonunda çeltik fark ödemesi desteği 10 krş/kg olarak uygulanmıştır. Aynı sezonda mazot desteği 4,85 TL/da, gübre desteği 6,60 TL/da, toprak analizi 2,5 TL/da, sertifikalı tohum desteği ise

8 TL/da olarak belirlenmiştir. 2015/16 sezonu çeltik maliyeti 1,19 TL/kg olup, desteklerin maliyeti karşılama oranı %10,73 düzeyinde gerçekleşmiştir (TEPGE, 2017).

Grafik 6. İllere göre 2015 Türkiye çeltik üretimi (%)



Kaynak: Ek Tablo 6

Ticaret ve Fiyatlar

TÜİK tarafından yayınlanan denge tablosuna göre Türkiye toplam pirinç ithalatı (pirinç, çeltik ve pirinç ürünlerinin, pirinç eşdeğeri hesaplanarak elde edilen değer), 2015/16 çeltik sezonunda yaklaşık 199 bin tondur. İthalatın yaklaşık 85 bin tonu pirinç olarak yapılmış olup, çeltik ithalatı daha çok ön plana çıkmıştır. 2015/16 sezonunda yaklaşık 194 bin ton çeltik ithal edilmiştir. Türkiye pirinç ithalatında 2015/16'da öne çıkan ülkeler Hindistan, İtalya ve Yunanistan iken çeltik ithalatında öne çıkan ülkeler sırasıyla Rusya Federasyonu, ABD ve Brezilya'dır (Ek Tablo 10; Ek Tablo 12). 2015 yılında TMO tarafından gerçekleştirilen çeltik ithalat miktarı 19,5 bin ton; pirinç ithalat miktarı ise 8 bin tondur (TMO, 2016).

2015/16'da Türkiye toplam pirinç ihracatı (pirinç, çeltik ve pirinç ürünlerinin, pirinç eşdeğeri hesaplanarak elde edilen değer), 61 bin tondur. İhracatın büyük bölümü pirinç

olarak gerçekleştirilmiştir. Pirinç ihracatı yapılan ülkelerden ilk sırayı Irak almıştır. İhraç edilen çeltik miktarı ise sadece 134 tondur. Pirinç ürünleri açısından değerlendirildiğinde aynı sezonda pirinç unu ihracatının 260 ton; pirinçten elde edilen gıda mamulleri ihracatının ise yaklaşık 6,4 bin ton olarak gerçekleştiği görülmektedir (Tablo 3).

2015/16 sezonunda çeltik hasadı 4 Eylül'de başlamış, 7 Kasım'da tamamlanmıştır. Hasadın tamamlanmasından sonraki süreçte fiyatlar, üretimin sürdürülebilirliği açısından öngörülen fiyat seviyesine düşmüştür. Bu nedenle, TMO 16 Aralık 2015 tarihinde çeltik alım fiyatlarını; 60 randıman Osmancık çeşidi ve uzun taneli çeşitler için 1.580 TL/ton, Baldo çeşidi için 1.975 TL/ton, orta tane çeltik için 1.422 TL/ton ve kısa tane çeltik için 1.296 TL/ton olarak açıklamıştır. TMO'ya ait sabit iş yerleri dışında üretimin yoğun olduğu noktalarda geçici alım merkezleri de açılmak

suretiyle muhtemel üretici mağduriyetinin önüne geçilmesine çalışılmıştır. Bu kapsamda 2015/16 alım dönemi içerisinde toplam 5.580 ton çeltik alımı yapılmıştır (TMO, 2016).

Tablo 3. Türkiye pirinç ve pirinç ürünleri ticareti (bin ton)

	İhracat			İthalat		
	2014/15	2015/16*	2016/17*	2014/15	2015/16*	2016/17*
Çeltik	0,37	0,13	0,61	250,94	193,69	183,32
Pirinç	26,95	49,68	56,55	142,22	84,69	140,18
Pirinçten Gıda Mamulleri	6,85	6,40	6,12	0,13	0,33	0,09
Pirinç Nişastası	0,03	0,00	-	0,22	0,28	0,270
Pirinç Unu	0,33	0,26	0,18	0,01	0,03	0,03

Kaynak: Ek Tablo 8; Ek Tablo 9; *2016/17 verileri geçicidir.

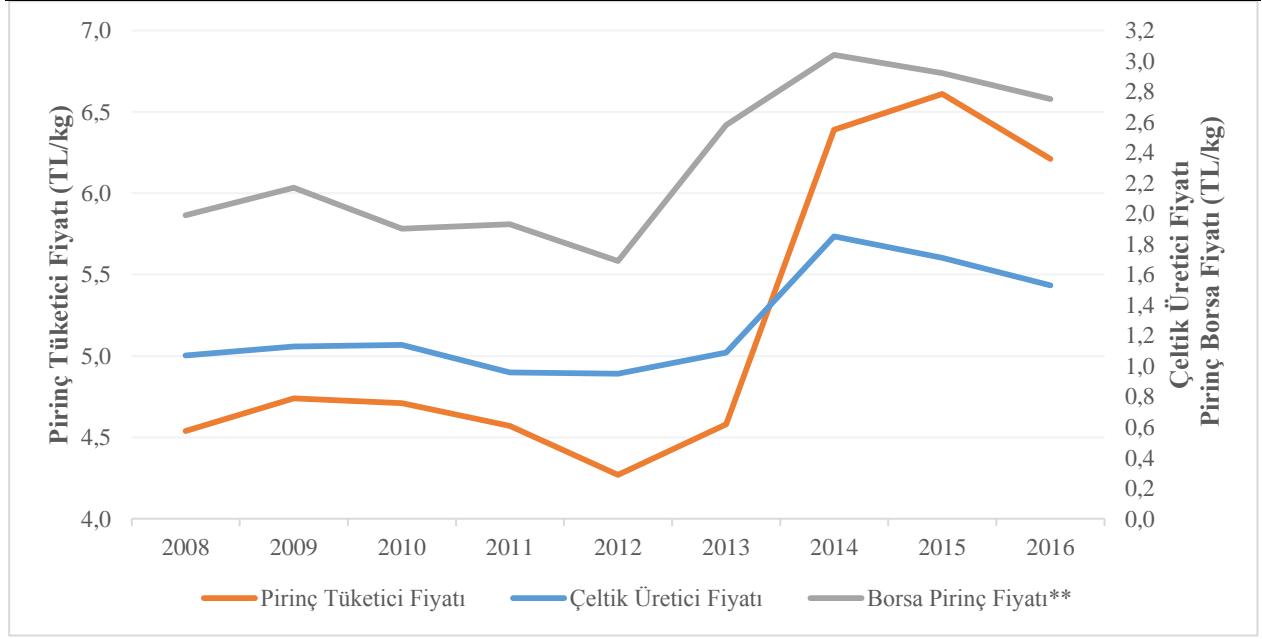
TÜİK verilerine göre Türkiye’de 2014/15 çeltik sezonunda ortalama 1,77 TL/kg olan çeltik üretici fiyatı, 2015/16 sezon başlangıcı olan 2015 Eylül ayında 1,71 TL/kg olmuş, bu tarihten sonra düşme eğilimi göstermiştir. Nisan 2016’da 1,45 TL/kg’a kadar düşen üretici fiyatı sezon sonuna yaklaşıldıkça az miktarda yükseliş göstererek 2015/16 sezonunu 1,54 TL/kg ile kapatmıştır. 2015/16 çeltik sezonu ortalama çeltik üretici fiyatı 1,55 TL/kg’dır ve bir önceki yılın %12,5 gerisinde kalmıştır. Pirinç tüketici fiyatı ortalaması ise aynı yıl için bir önceki yıla göre %5 oranında düşüş göstererek 6,33 TL/kg olmuştur (Grafik 7).

2014/15 sezonunda Edirne Ticaret Borsası ortalama pirinç fiyatı 3,0 TL/kg iken 2015/16

sezonunda %6 oranında düşüş göstererek ortalama 2,8 TL/kg olmuştur (Grafik 7). 2015 yılı Eylül ayından 2016 yılı Şubat ayına kadar 2,90 TL/kg civarında olan pirinç ortalama borsa fiyatı; Şubat ayından Mayıs ayına kadar 2,7 TL/kg seviyelerinde seyretmiştir. Mayıs 2016’da 2,5 TL/kg olan fiyatlar Haziranda %20’lik yükseliş göstermiş Temmuz ayında 2,2 TL/kg seviyesine gerileyerek Ağustos ayında sezonu 3,0 TL/kg ile kapatmıştır (Ek Tablo 17).

2015/16 sezonunda Türkiye iç piyasasında pirinç fiyatlarının, dünyada pirinç ihracatına konu olan başlıca pirinç çeşitlerinin ihraç fiyatlarının üzerinde olduğu söylenebilir (Ek Tablo 16).

Grafik 7. Yıllar itibariyle Türkiye çeltik ve pirinç fiyatları* (TL/kg)



Kaynak: Ek Tablo 17; * Çeltik fiyatları üretici, pirinç fiyatları tüketici fiyatlarını göstermektedir. ** Edirne ticaret borsası pirinç tacir satışlarının ortalama fiyatlarını ifade eder.

TÜRKİYE'DE TAHMİN (2016/17)

Türkiye'de 2016/17 çeltik sezonunda, 116 bin ha alandan 552 bin ton pirinç elde edildiği tahmin edilmektedir. Söz konusu sezonda toplam tüketimin 750 bin tona ulaşmış olduğu düşünülmektedir. 2016/17 çeltik sezonunda Türkiye pirinç ithalatının 140 bin ton, çeltik ithalatının 183 bin ton; ihracat miktarlarının ise sırasıyla 57 bin ton ve 607 ton olduğu tahmin edilmektedir. 2016/17 döneminde çeltik üretici fiyatı ortalaması 1,77 TL/kg, pirinç tüketici fiyatı ortalaması ise 6,61 TL/kg'dır.

Üretim ve Kullanım

Türkiye’de 2016/17 sezonunda çeltik üretiminin 116 bin hektar alanda gerçekleştiği ve bu alandan 552 bin ton pirinç elde edildiği tahmin edilmektedir. 2016 yılı çeltik ekimi öncesi ve sonrasında havaların sıcak olmasının ve iklim koşullarının üretim sezonu boyunca çeltik üretimine uygun oluşunun, çeltik verimini olumlu etkilediği ve buna bağlı olarak üretimin 2015/16 sezonundaki rekor düzeyini koruduğu düşünülmektedir. Çeltik veriminin uygun iklimsel koşulların etkisiyle bir önceki sezona göre kayda değer bir değişim göstermeyerek 793 kg/da olduğu tahmin edilmektedir.

Marmara Bölgesi’nin 2016/17 sezonunda Türkiye çeltik üretiminin %71’ini karşıladığı tahmin edilmektedir. Karadeniz Bölgesi’nin Batı Karadeniz Bölümü ise üretimin %26’sına sahiptir ve bu iki bölge Türkiye çeltik üretiminin %97’sini oluşturmaktadır.

Türkiye çeltik üretiminde 2016/17 sezonunda Edirne’nin yaklaşık 376 bin tonluk üretimle ilk sırada yer aldığı; Edirne çeltik üretiminin, Türkiye üretiminin yaklaşık %41’ini oluşturduğu, üretimde Edirne’yi sırasıyla yaklaşık 129 bin ton üretimle Samsun ve 113 bin ton üretimle Balıkesir’in takip ettiği tahmin edilmektedir (Ek Tablo 6).

Desteklemeler açısından değerlendirildiğinde 2016 yılı “Bitkisel Üretime Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No:2016/29)” kapsamında çeltik fark ödemesi desteği önceki yılda olduğu gibi 10 krş/kg olarak belirlenmiştir. Bunun dışında çeltikte yurt içi sertifikalı tohum kullanım desteği 8 TL/da, mazot ve gübre desteği ise 11 TL/da’dır. 2016/17 üretim sezonu için organik tarım kapsamında üretimi yapılan çeltik 3. kategori ürünler arasında yer almış olup, belirlenen destek miktarı 30 TL/da’dır (GTHB, 2016).

Türkiye pirinç tüketiminin 2016/17 sezonunda 750 bin ton, tohumluk kullanımının 13,5 bin ton, kayıpların 17,8 bin ton ve buna bağlı

olarak yurt içi toplam kullanımın 781 bin ton olduğu düşünülmektedir. 2016/17 sezonunda toplam kullanımın yaklaşık 772 bin ton olduğu tahmin edilmektedir (TMO, 2017).

Ticaret ve Fiyatlar

Türkiye çeltik ithalatının 2016/17 çeltik sezonunda yaklaşık 183 bin ton; pirinç ithalatının ise 140 bin ton olarak gerçekleştiği tahmin edilmektedir. Türkiye pirinç ithalatında 2016/17’da öne çıkan ülkeler sırasıyla Yunanistan, İtalya ve Hindistan iken çeltik ithalatında öne çıkan ülkelerin sırasıyla ABD, Rusya Federasyonu ve Bulgaristan olduğu düşünülmektedir.

İthalatta tarife kontenjanı uygulaması, ithalata yönelik uygulamalarda mevsim ve iklim şartlarına geniş ölçüde bağımlı bulunan tarımsal üretimin miktar ve kalite olarak yetersiz kaldığı durumlarda başvurulan yollardan birisi uygulanmasıdır. Tarife kontenjanı ile belirli miktarda ürün için düşük veya sıfır gümrük vergili ithalata olanak sağlanmakta olup TMO’ya tahsis edilmiştir. Bu tarife kontenjanı çerçevesinde yapılacak ithalatta %0 gümrük vergisi uygulanmaktadır. Bunun dışında yapılacak ithalatta ise İthalat Rejimi Kararı çerçevesinde söz konusu madde için tespit edilen gümrük vergisi uygulanmaktadır. 2017 yılı gümrük vergisi oranları bir önceki yılda olduğu gibi çeltik için %34, kahverengi pirinç için %36, pirinç ve kırık pirinç için %45’tir (EB, 2017).

Türkiye pirinç ihracatının 2016/17 pazarlama yılında yaklaşık 57 bin ton olduğu tahmin edilmektedir. Pirinç ihracatı yapılan ülkeler arasında ilk sırada yaklaşık 15 bin tonluk ihracat ile Libya’nın yer aldığı; Libya’yi sırasıyla Suriye ve Sudan’ın takip ettiği düşünülmektedir. İhraç edilen çeltik miktarının ise 607 ton olduğu tahmin edilmektedir. Pirinç ürünleri açısından değerlendirildiğinde pirinçten elde edilen gıda mamulleri ihracatının 6 bin ton olarak gerçekleştiği

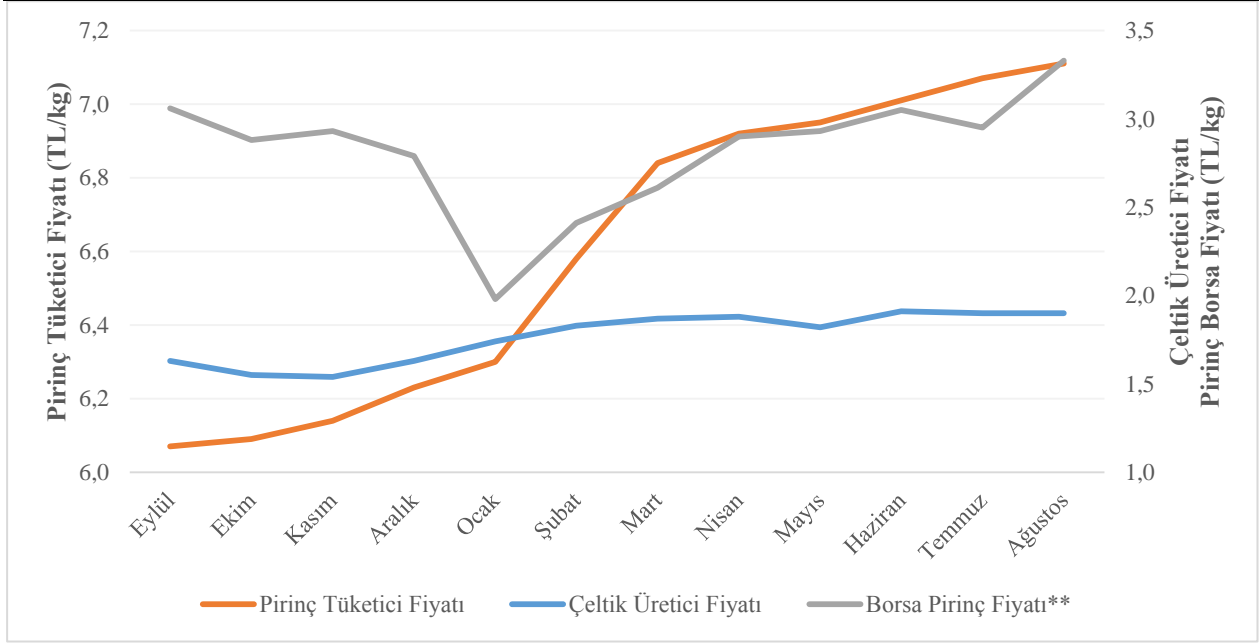
düşünülmektedir. 2016/17 sezonunda çeltik hasadı 4 Eylül'de başlamış, 7 Kasım'da tamamlanmıştır. TMO, hasadın tamamlanmasından sonraki süreçte fiyatların üretimin sürdürülebilirliği açısından öngörülen fiyat seviyesine düşmesi nedeniyle 7 Ekim 2016 tarihinde 60 randıman Osmancık çeşidi çeltik alım fiyatını 1.675 TL/ton, Baldo çeşidi çeltik alım fiyatını ise 2.080 TL/ton olarak açıklamıştır. TMO'ya ait sabit iş yerleri dışında üretimin yoğun olduğu noktalarda geçici alım merkezleri de açılmak suretiyle muhtemel üretici mağduriyetinin önüne geçilmesine çalışılmıştır. Bu kapsamda 2016/17 alım dönemi içerisinde toplam 77.146 ton çeltik alımı yapılmıştır (TMO, 2017).

TÜİK verilerine göre Türkiye'de 2015/16 çeltik sezonunda ortalama 1,54 TL/kg olan çeltik üretici fiyatı, 2016/17 sezon başlangıcı olan 2016 Eylül ayında 1,63 TL/kg olmuştur. 2016 yılının ikinci yarısından itibaren ABD dolarının TL karşısında değer kazanmasıyla, çeltik fabrikaları yerli ürün kullanımına yönelmiş, yerli ürüne olan talep, yurtiçi çeltik fiyatlarının artmasına neden olmuştur (TMO, 2017). Türkiye'de 2016 yılında 129 adet çeltik fabrikası, toplamda %41 kapasite kullanım oranıyla faaliyet göstermiştir. Üretici fiyatlarındaki artış eğilimi 2017 yılının ilk yarısında da devam etmiş, Ağustos ayında 1,90 TL/kg'a ulaşmıştır. 2016/17 pazarlama sezonunda ortalama çeltik üretici fiyatı 1,77 TL/kg'dır ve bir önceki döneme göre yaklaşık %15 artış göstermiştir. Pirinç tüketici fiyatı ortalaması ise aynı dönem için bir önceki

döneme kıyasla %4 oranında artış göstererek 6,61 TL/kg olmuştur (Grafik 8).

2015/16 sezonunda Edirne Ticaret Borsası ortalama pirinç fiyatı 2,8 TL/kg iken 2016/17 sezonunda değişim göstermeyerek aynı seviyede kalmıştır. 2016 yılı Eylül ayında 3,06 TL/kg olan borsa fiyatı 2017 Ocak ayında %35'lik bir düşüş göstererek 1,98 TL/kg'a gerilemiştir. Şubat ayından itibaren tekrar yükselişe geçen fiyatlar Ağustos 2017'de 3,33 TL/kg'a ulaşmıştır. 2016/17 sezonunda pirinç fiyatlarının Türkiye iç piyasasında, dünya fiyatlarının üzerinde Türkiye iç piyasasında pirinç fiyatlarının, dünyada pirinç ihracatına konu olan başlıca pirinç çeşitlerinin ihraç fiyatlarının üzerinde olduğu söylenebilir (Ek Tablo 16).

Grafik 8. 2016/17 aylar itibariyle Türkiye çeltik ve pirinç fiyatları* (TL/kg)



Kaynak: Ek Tablo 17; * Çeltik fiyatları üretici, pirinç fiyatları tüketici fiyatlarını göstermektedir. ** Edirne ticaret borsası pirinç tacir satışlarının ortalama fiyatlarını ifade eder

Türkiye pirinç üretiminde 2017/18 çeltik sezonuna dair öngörüler FAO ve USDA verilerine göre sırasıyla bir önceki sezona göre %3,6 ve %4 oranında artış göstermektedir. Söz konusu sezonda FAO verilerine göre Türkiye toplam kullanımında bir önceki yıla göre değişiklik öngörülmezken; USDA verilerine göre %1,3 civarında bir artış öngörülmüştür. 2017/18 pazarlama yılında Türkiye pirinç ithalatında FAO ve USDA verilerine göre sırasıyla %4 ve %7 oranlarında artış düşünülürken; ihracatın sırasıyla %20 ve %12 oranlarında azalacağı öngörülmektedir.

Üretim, Kullanım ve Ticaret

TÜİK bitkisel üretim tahminlerine göre, 2017/18 sezonunda çeltik üretiminin, bir önceki sezona göre %2,2 düşüş göstererek 900 bin ton olacağı öngörülmektedir. 2017 yılı çeltik ekim döneminde, özellikle Trakya'da barajlarda su seviyelerinin düşük olmasının, çeltik ekim alanlarında daralma yaşanmasına sebebiyet verdiği ve bu durumun üretimdeki düşüşte pay sahibi olduğu düşünülmektedir.

FAO-AMIS verilerinde, Türkiye'de pirinç üretiminde bir önceki sezona göre %3,6 oranında bir artış öngörülmektedir. USDA verilerinde de yine aynı şekilde 2017/18 sezonunda Türkiye'de pirinç üretiminde artış öngörülmektedir. USDA verilerine göre çeltik üretim alanlarında ve pirinç üretiminde öngörülen artış oranları sırasıyla %1 ve

%4'tür (Ek Tablo 4). Söz konusu dönemde Türkiye'de yurtiçi pirinç kullanımına dair öngörüler ise FAO-AMIS verilerinde bir önceki pazarlama yılına göre değişiklik göstermezken; USDA verilerinde %1,3'lük bir artış söz konusudur.

2017/18 pazarlama yılında FAO verilerine göre pirinç ithalatında %4,2 artış, ihracatında ise %20 azalma olacağı düşünülürken; USDA verilerine göre ithalatın yaklaşık %7 oranında artacağı, ihracatın ise %12,3 oranında azalma göstereceği öngörülmektedir.

2017/18 pazarlama yılı sonunda 2016/17'ye göre Türkiye pirinç stoklarında USDA verilerinde değişim gözlenmezken, FAO-AMIS verilerinde yaklaşık %18 oranında artış öngörülmektedir (Ek Tablo 4).

TÜRKİYE'DE SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Türkiye’de çeltik tarımı 3039 sayılı Çeltik Ekimi Kanunu doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Günümüz ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalan Kanun’un değiştirilmesi ve hazırlanan Kanun Tasarısı’nın ihtiyaçlar doğrultusunda revize edilmesi gerekmektedir. Türkiye çeltik üretimi önündeki en büyük engel olan su yetersizliğine çözüm niteliği taşıyan sulama suyu projelerinin tamamlanmasına ağırlık verilmelidir. Hastalıklar ve yabancı ota mücadele amaçlı dayanıklı çeşit ıslahı teşvik edilmelidir. Üretici mağduriyetinin önlenmesi, kayıpların engellenmesi ve üretimin sürdürülebilirliği açısından önemlidir.

Türkiye’de çeltik tarımı 11/06/1936 tarihli ve 3039 sayılı “Çeltik Ekimi Kanunu” doğrultusunda il ve ilçelerde oluşturulan çeltik komisyonlarının izni ile gerçekleştirilmektedir. Çeltik ekimi katı ruhsat kurallarına bağlı olup, bu da çeltik tarımının sınırlı alanlarda yapılmasına neden olmaktadır. Dönemin şartlarına bağlı olarak sıtma hastalığına karşı önlem oluşturmak ve sulama suyunun dağıtımını önceliği ile çıkarılan 3039 sayılı Çeltik Ekimi Kanunu günümüz ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Sıtma hastalığı bugünün koşullarında tehdit oluşturmazken hükümlerinin hala ortada oluşu, uygulamada önemli sorunlar doğurmaktadır (UHK, 2011; UHK, 2014; UZTB, 2014; ZMO, 2016). Mevcut uygulama içerisinde yer alan su planlaması, dağıtım ve drenaja dair konuların çeltik üretimi yapmak isteyen çiftçilere zorluklar çıkarması ve daha basit hale indirgenmesi gerekliliği sonucunda, 2007 yılında AB Müktesebatı çerçevesinde “Çeltik Ekimi Kanunu Tasarısı” hazırlanmıştır. Bu tasarı çeltik ekimi yapılacak bölgelerin tespiti; üretim planlaması; arazi bakımı, ıslahı, denetlenmesi; ürün kalitesinin iyileştirilmesi; pazarlama gücünü arttırıcı tedbirler; ekim izinleri ve su kullanımına dair esasları kapsamaktadır. AB’ne uyum konularının yanı sıra günümüz koşullarına uygun bir yasal düzenleme oluşturulması amacıyla hazırlanan kanun tasarısının önemi, sulama suyunun sınırlı oluşu, pirinç açığının ithalat

yoluyla karşılanması, iyi özelliklere sahip tohum kullanımının azlığı, maliyetin yüksek oluşu, arazilerin parçalı olması, ekim nöbeti ve yetersiz drenaj sistemi gibi konularla daha da artmaktadır. Söz konusu kanun tasarısı ile zaman içerisinde tarım politikalarında ve tarım teknolojilerinde yaşanan değişiklikler doğrultusunda, mevcut Kanunun yürürlükten kaldırılarak güncel bir yasal düzenleme yapılması amaçlanmaktadır (UHK, 2011).

4 bölüm ve 13 maddeden oluşan Tasarı, çeltik üretiminin kontrol ve denetimini, kurulacak komisyonların çalışma usul ve esaslarını, sulama birlikleri ve kooperatiflerinin görevlerini, üreticilerin sorumluluklarını, insan ve çevre sağlığını olumsuz yönde etkileyecek unsurlara karşı alınacak sıhhi tedbirleri ve cezai hükümlerini kapsamaktadır.

3039 sayılı Kanun’un en önemli unsuru olan çeltik komisyonları, kanun tasarısında da yer almaktadır. Tasarı incelendiğinde çeltik komisyonlarında üye olarak sulama ile ilgili Devlet Su İşleri Müdürlüğü temsilcileri, sivil toplum örgütleri ve sulama kooperatiflerinin temsilcilerine yer verildiği görülmektedir. Bu durum çoğunlukla sulama sistemlerini belirleyen 3039 sayılı kanunda yer alan eksikliğin giderilmesi bakımından önemlidir. Çeltik arazilerinde bazı dönemlerde ortaya çıkan sulama suyu problemlerinin çözülmesinde belirleyici rol oynayan çeltik komisyonlarının, konu ile ilgili yapılacak yasal düzenlemelerde yer almaları üretim

açısından fayda sağlayacak unsurlardandır (UHK, 2011).

Çeltik komisyonları tarafından üreticilere verilen izin ruhsatlarının ücretleri yıldan yıla ve bölgeden bölgeye değişmekle birlikte 2016 yılı için dekara 2,5-4,5 TL olarak uygulanmıştır. Üreticiler ruhsatlandırma ücretini ödememek için gerçek ekim alanları beyan etmek yerine göstermelik olarak çok az bir alandan ruhsat almaktadırlar. Planlama ve ithalat miktarları ruhsatlı ekilişlere ve üretime göre yapıldığından bu durum, gerçek ihtiyacın belirlenmesi konusunda sıkıntılar yaşanmasına neden olmaktadır.

Üreticilerin gerçek ekim alanları kadar ekim ruhsatı almamalarının bir başka sebebi de mülkiyet sorunudur. Çeltik üreticisinin, tarımsal arazi yapısı kozmopolit bir yapı göstermektedir. Toplam ekilebilir tarım arazilerinin büyük bölümü tapulu olmasına karşın, hazine ve orman arazilerinin payını da göz ardı etmemek gerekmektedir. Bu durumda ruhsatsız ekim alanlarında dekar başına kesilen cezaların arttırılması sorunun çözümü olamamaktadır. Üreticilerin arazi sorunları çözüme ulaşmadığı takdirde bu ruhsatlandırma sisteminin gerçek ekim alanlarının belirlenmesi konusunda yetersiz kalacağı görülmektedir (UHK, 2011).

Çeltik Ekim Kanun Tasarısı bütünüyle ele alındığında, çeltik üreticisinin arazi kullanım durumu ve yapısı ile ilgili tarafların görüşlerine yeterince yer verilmediği, dolayısıyla yapılan değişikliğin daha çok cezai hükümlerin artması ile sınırlı kaldığı algısı oluşturmaktadır. Yapılacak saha çalışmaları ile üretici ve üretici temsilcilerinin özellikle su planlaması, su dağıtım ve drenaja dair görüş ve önerilerinin de dikkate alınacağı yeni “Çeltik Ekim Kanun” tasarısının ele alınması sorunun çözümünde kalıcı fayda sağlayabilecektir. Bunun yanı sıra yeni tasarıda genel tarım

politikaları, desteklemeler, kırsal alan, çevre yönetimi gibi alanları düzenleyen mevzuat metinlerin yer alması açıkları kapatmak açısından etkili olacaktır (UHK, 2011).

Türkiye, çeltik üretimi açısından çok uygun iklim şartlarına sahiptir. Sulama suyu bulunduğu sürece çeltik bütün bölgelerde yetiştirilebilir. Türkiye çeltik üretimi önündeki en büyük engel su yetersizliğidir. Yıllara göre değişiklik göstermekle birlikte sulama suyu problemleri çeltik üreticileri için büyük sorun teşkil etmekte ve çeltik tarımını kısıtlayan unsur haline gelmektedir. Çeltik üretiminde en yüksek ekiliş ve verime sahip olan Marmara Bölgesi’nde lazerle tarla tesviyesi ve kurutma makineleri ile kurutma ve mekanizasyon gibi çeşitli gelişmiş üretim teknolojileri yoğun olarak kullanılmasına rağmen su yetersizliği halen üretim artışının önünde büyük bir sorundur. Yapımına 2008 yılında başlanan ve Trakya’nın GAP’ı olarak nitelendirilen Çakmak Barajı Sulama Projesi ile Hamzadere Baraj Projelerinin hayata geçmesiyle önemli bir alanda sulama riskinin ortadan kalkması sağlanarak, ekim alanı artışına bağlı üretim artışı sağlanabilecektir (UHK, 2011; UHK, 2014; UZTB, 2014). Sulanabilen, çeltik ekimine elverişli sahaların arttırılması ve sulama suyu kirliliğinin önlenmesi ile Türkiye, çeltik üretimi bakımından kendine yeter bir ülke olma yolunda önemli bir adım atmış olacaktır.

Bunun yanı sıra küresel anlamda tarım alanında yapılan yeniliklerin takip edilmesi de üretimin sürekliliği açısından olumlu sonuç doğuracaktır. Örneğin dünyanın çeşitli ülkelerinde son 15-20 yıldır uygulanmaya başlayan Çeltik Yoğunlaştırma Sistemi (SRI: System of Rice Intensification) çeltik yetiştiriciliğinde bir devrim niteliğinde olup, çeltik veriminin ve elde edilen karın artmasının yanında çeltik yetiştiriciliğinde harcanan suyun azaltılmasına katkı

sağlamaktadır. Bu sistem çeltiği tamamen su kaplı tarlada değil de hafif nemli toprakta, toprağın daha fazla havalandırılmasına ve organik madde içeriğinin artırılmasına dayanmaktadır (Prasad, 2006). Yapılan araştırmalar bu yöntem ile hektar başına %52 verim artışı, %128 gelir artışı, %24 üretim maliyetlerinde azalış ve su ihtiyacında %44 azalış öngörmektedir (Selvaraju, 2013). Dünyada örnekleri bulunan pek çok farklı yeni yöntemin kullanılması ile tarımsal su kullanımından ciddi oranlarda su tasarrufu sağlanabilmektedir.

Su yetersizliğinin yanı sıra özellikle çeltik yanıklık hastalığı, kök boğazı çürüklüğü ve helmintosporium zaman zaman Marmara Bölgesi ve Karadeniz Bölgesinde önemli ürün kayıplarına neden olmaktadır. Bunlarla birlikte yabancı ot kontrolünde belli sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu hastalıklarla en uygun mücadele yöntemi dayanıklı çeşit ıslahı olup, bu yönde çalışmalara ağırlık vermek gerekmektedir (UHK, 2011).

1979 yılında, Edirne Zirai Araştırma Enstitüsü'nde yapılan ıslah çalışmaları sonucu, Türkiye ihtiyacına cevap verebilecek genetik varyasyonlar oluşturularak, ülke şartlarına adapte olabilen, yüksek verimli ve kaliteli 30'un üzerinde çeşit geliştirilmiştir. Geliştirilen bu çeşitlerden "Osmancık-97" yüksek çeltik ve pirinç verimi, kalitesi ve pişme özelliği gibi nedenlerden dolayı, sektörde kısa zamanda ekim alanını hızla genişletmiştir. Günümüzde Türkiye'de toplam ekim alanının büyük bir yüzdesini tek başına Osmancık-97 çeşidi kaplamaktadır (UHK, 2011).

Gerek üretim maliyetlerinin yüksek oluşu gerekse rekabet içerisinde bulunan ülkelerin verimlerindeki yükseklik, Türkiye'de üreticinin ve çeltik üretiminin korunması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Çeltik üretiminde kullanılan, motorin, elektrik, gübre ve kimyasal ilaçlar gibi temel girdilerin fiyatlarının, pirinç ithalatı yapılan ülkelerin fiyatları ile karşılaştırıldığında yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum üretim maliyetini arttırmaktadır. Bunun sonucu ucuz maliyetli ithal pirinç ile rekabet zorlaşmaktadır. Rekabeti oluşturan koşullar sağlanıncaya kadar, çeltik üreticisinin düşük fiyatlı ürünlere karşı korunması gerekliliği düşünüldüğünde; sulama ücretleri ve üretimde kullanılan girdilerde yapılacak ayarlamalar, birim fiyatların düşürülmesinde etkili olarak üretim maliyetinin azalması konusunda fayda sağlayabilecek önlemlerdir (UHK, 2011; UHK, 2014; Konuralp Çeltik Çalıştayı, 2015; ZMO, 2016).

Çeltik üretiminin yoğun olarak yapıldığı illerde üretimi yapılan diğer tahıllar ile kıyaslandığında çeltik desteklemelerinin maliyeti karşılama oranlarının çok daha düşük kaldığı görülmektedir. Çeltik üreticilerine verilen desteklerin üretim maliyetleri göz önünde bulundurularak hazırlanması üretim artışına katkı sağlayacaktır (UHK, 2011; UHK, 2014; Konuralp Çeltik Çalıştayı, 2015; UZTB, 2014; ZMO, 2016). Çeltik su içinde yetişen bir bitki olduğu için tuzlu toprakları sürekli yıkanma nedeniyle ıslah eden bir bitkidir. Ancak üst üste 4-5 yıl çeltik tarımı yapılırsa özellikle taban suyu yüksek yerlerde toprakta daha fazla bir tuzluluk oluşturmakta ve o tarlada çeltikten başka bir ürünün tarımı yapılamamaktadır. Her ne kadar uzman görüşleri 2 yıl çeltik 1 yıl farklı ürün şeklinde üretim önerse de, pratikte bu uygulama yapılamamaktadır (UHK, 2011). Bu durum çeltik üreticilerinin fazla seçeneklerinin olmadığını doğrulamakta olup, desteklemelerin çiftçi mağduriyetini

önleyecek şekilde düzenlenmesi gerekliliğini doğurmaktadır.

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü tarafından yürütülen “Buğday, Dane Mısır ve Çeltik Üretiminde Fark Ödemesi Desteklerinin Etkisi” Projesinin sonuçlarına göre; çeltik üreticilerinin fark ödemesi desteğini tercih etmelerinde prim miktarının etkili olduğu, prim miktarı arttıkça üreticilerin fark ödemesi desteğini tercih etme olasılıklarının da arttığı belirlenmiştir. Fark ödemesi desteğinde prim miktarı 10 kuruş arttığında çeltik üreticilerinin fark ödemesini tercih etme olasılığının %13,5 artacağı, fark ödemesi desteği %10 artırıldığında çeltik arzının %2,2; girdi desteği %10 artırıldığında ise çeltik arzının %4,1 artacağı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca hedef fiyat ve tek ödeme sistemi politikalarının uygulanması durumunda çeltik arzının sırasıyla %2,4 ve %1,7 artacağı rapor edilmiştir. Arz artışlarına göre değerlendirildiğinde üreticilerin tüm destekleme politikalarına karşı arzı artırıcı yönde tepki vermesi; çeltik üretiminde ikame ürün olmayışına bağlı olarak üreticilerin pazar koşullarına göre hareket edememeleri sebebiyle hangi destekleme politikası olursa olsun, ya da desteğin adı ne olursa olsun desteklenmek istediklerini göstermektedir (Gül Yavuz ve ark., 2016).

Ürün destekleri ÇKS'ne göre verilmektedir. Ancak azımsanmayacak bir alanın tapu problemlerinden dolayı ÇKS'ne kayıt yapılamadığı bilinmektedir. Desteklerin sağlıklı bir denetimden sonra üretilen ürüne verilmesi daha haksız rekabetin önlenmesi açısından önemlidir. TMO üretici fiyatlarının gerilediği durumlarda piyasaya zamanında müdahale etmesi ve hasat dönemlerinde ithalatın durdurulması da üretici mağduriyetini azaltacak uygulamalardandır (UHK, 2011; UHK, 2014).

Pirincin işlenmesi ve muhafazası bakımından çeltik standardının sağlanması önemli bir unsurdur. Eski teknolojilerle ve geleneksel yöntemlerle yapılan kurutma işlemi ürün nemini istenilen düzeye düşüremediğinden aflatoksin oluşumu ve buna bağlı ürün kayıpları özellikle Karadeniz ve Orta Anadolu Bölgelerinde sorun yaşanmasına sebep olmaktadır. Üreticilerin modern kurutma ünitelerine yönlendirilmeleri ve sahip olmaları için çeşitli desteklerden yararlandırılmaları sorunun çözümü için etkili olabilecek yöntemlerdendir (UZTB, 2014). Ayrıca Lisanslı depoculuk sisteminin etkin çalışır duruma gelmesi ve yaygınlaşması, ürünün sağlıklı koşullarda muhafazasına olanak sağlayarak kayıpların önlenmesinde etkili olacaktır. Bu durum üreticinin finansman imkânlarından yararlanmasına ve fabrikaların istedikleri zaman ürün temin etmesine olanak sağlayacaktır. Sektörde piyasa denetiminin sıklaştırılması ve daha bilinçli yapılması haksız rekabetin önlenmesi ve tüketicinin korunması için önemlidir. Dökme satışlar ve pazarlarda yapılan satışların engellenmesi hem gıda güvenliği ve rekabetin eşit koşullarda yapılmasını sağlayacak hem de vergi kaybı önleyecek önlemlerdendir (UHK, 2011).

Türkiye geneline bakıldığında, çeltik fabrikalarının kurulu kapasitelerinin ihtiyacın çok üzerinde olduğu görülmektedir. Son yıllarda artan fabrika sayısı, çeltik fabrikalarında mevcut kapasite artışı ve çeltiğin gümrüğünün sanayi açısından daha avantajlı olması, pirinç ithalatını azaltmakta ve çeltik ithalatında artışa neden olmaktadır. Bu durum kapasite kullanımı ve istihdam açısından yarar sağlamaktadır. Bununla birlikte, alınan önlemlerle üretim artışının da sağlanması durumunda kurulu fabrikaların yüksek kapasitelerde çalışması mümkün

kılınabilecektir. Çeltik işleme tesislerinin üretim bölgelerine ve limanlara çok yakın olması, transit ticaret ve ihracat açısından önemli bir fırsattır (UHK, 2011).

Türkiye’de ithalat aşamasında insan sağlığı ve güvenliği yönünden gerekli kontroller 5996 sayılı “Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu” ile bu kanun kapsamında çıkarılan alt mevzuat çerçevesinde yapılmaktadır. Bu doğrultuda Gıda Mevzuatına uygun olmayan ürünlerin ülkeye girişine izin verilmemektedir. Genetiği Değiştirilmiş ürünleri ile ilgili işlemler ise 5977 sayılı “Biyogüvenlik Kanunu” ve bu kanun kapsamında çıkarılan “Genetik Yapısı Değiştirilmiş Organizmalar ve Ürünlerine Dair Yönetmelik” hükümlerine göre yürütülmektedir. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’nca Biyogüvenlik Kurulu tarafından yapılan risk değerlendirmeleri sonucunda yalnızca hayvan yemlerinde kullanımına onay verilen ürünlerin ithalatına izin verilmekte olup gıda amaçlı genetiği değiştirilmiş ürün ithalatına izin verilmemektedir. Konuyla ilgili gerekli

denetimler yapılarak ithal edilecek ürünlere yapılan GDO analizi sonucu, GDO varlığı tespit edilen gıda amaçlı ürünlerin ülkeye girişine izin verilmemektedir. 2013 yılında Mersin Gümrük Müdürlüğü’nden ithalatı gerçekleştirilen çeltikte GDO bulunmasına dair çıkan haberler neticesinde yapılan analizlerde bulunan eser miktardaki GDO’nun çeltikten değil soyadan kaynaklandığı tespit edilerek Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ve Ulusal Gıda Referans Laboratuvarı tarafından rapor edilmiştir. Dünyada ticarete konu olmuş genetiği değiştirilmiş çeltik üretimi yapılmamaktadır (TBMM, 2016). Pirinç ile ilgili yanlış ve haksız söylemlerin önlenmesi için yapılacak çalışmalara ağırlık verilmesi tüketicilerin bilinçlendirilmesi açısından önemlidir.

Tüm bunların yanı sıra konu ile ilgili yapılacak ileriye dönük çalışmaların Ulusal Hububat Konseyi, Pirinç Değirmencileri Derneği, Bölge Ticaret Borsalarının katılımıyla gerçekleştirilmesi sektörün gelişmesi bakımından fayda sağlayacaktır.

EK TABLOLAR

Ek Tablo 1. Dünya pirinç arz, kullanım ve ticareti (milyon ton): 2015/16 /1

2015/16	Arz			Toplam Arz	Kullanım			Toplam Stoklar	Bitiş Stokları	Stok/Kullanım Oranı
	Başlangıç Stokları	Üretim	İthalat		Toplam Yurtiçi 2/	İhracat	Toplam Kullanım			
Dünya 3/	127,64	472,57	38,30	638,51	468,17	40,25	508,42	132,04	25,97	
ABD	1,55	6,13	0,77	8,45	3,58	3,40	6,98	1,48	21,20	
Başlıca İhracatçı Ülkeler 4/	31,54	154,59	0,61	186,74	128,07	29,30	157,37	29,38	18,67	
Hindistan	17,80	104,41	0,00	122,21	93,57	10,24	103,81	18,40	17,72	
Pakistan	1,21	6,80	0,01	8,02	2,80	4,10	6,90	1,12	16,23	
Tayland	11,27	15,80	0,30	27,37	9,10	9,87	18,97	8,40	44,28	
Vietnam	1,26	27,58	0,30	29,14	22,60	5,09	27,69	1,46	5,27	
Başlıca İthalatçı Ülkeler 5/	11,80	63,28	12,24	87,32	76,66	0,84	77,50	9,82	12,67	
Brezilya	0,64	7,21	0,90	8,75	7,90	0,55	8,45	0,31	3,67	
AB-28 6/	1,15	2,05	1,80	5,00	3,55	0,27	3,82	1,18	30,89	
Endonezya	4,11	36,20	1,00	41,31	37,80	0,00	37,80	3,51	9,29	
Nijerya	1,77	3,53	2,10	7,40	6,00	0,00	6,00	1,40	23,33	
Filipinler	2,41	11,00	1,60	15,01	12,90	0,00	12,90	2,11	16,36	
Bazı Ortadoğu Ülkeleri 7/	1,23	1,89	3,25	6,37	5,58	0,00	5,58	0,80	14,34	
Diğer Bazı Ülkeler								0,00		
Burma	0,65	12,16	0,03	12,84	10,70	1,30	12,00	0,84	7,00	
Orta Amerika ve Karayipler	0,45	1,49	1,91	3,85	3,31	0,03	3,34	0,51	15,27	
Çin	69,00	145,77	4,80	219,57	140,80	0,27	141,07	78,50	55,65	
Mısır	0,92	4,00	0,10	5,02	3,90	0,20	4,10	0,92	22,44	
Japonya	2,82	7,67	0,71	11,20	8,60	0,07	8,67	2,53	29,18	
Meksika	0,17	0,16	0,69	1,02	0,89	0,00	0,89	0,13	14,61	
Güney Kore	1,41	4,33	0,31	6,05	4,21	0,00	4,21	1,83	43,47	

Kaynak: USDA, WASDE-570-24

1/ Yerel piyasa yılının toplamı. 2/ Toplam kullanım, dünya ithalat ve ihracatı yansıtabak şekilde ayarlanmıştır. 3/ Dünya ihracat ve ithalatı bazı ülkelerdeki farklılıklardan dolayı dengelenemeyebilir. 4/ Hindistan, Pakistan, Tayland ve Vietnam. 5/ Brezilya, Endonezya, Hong Kong, Fildişi Sahili, Nijerya, Filipinler, Bazı Ortadoğu Ülkeleri ve AB-28. 6/ Birlik içi üyeler arası ticareti kapsamaz. 7/İran, Irak ve Suudi Arabistan.

Ek Tablo 1. Dünya pirinç arz, kullanım ve ticareti (milyon ton): 2016/17 /1 (Devam)

2016/17 (Tahmin)	Arz			Toplam Arz	Kullanım		Toplam Kullanım	Bitiş Stokları	Stok/Kullanım Oranı
	Başlangıç Stokları	Üretim	İthalat		Toplam Yurtiçi	İhracat 2/			
Dünya 3/	132,04	487,13	40,34	659,51	480,96	44,62	525,58	138,21	26,30
ABD	1,48	7,12	0,75	9,35	4,17	3,70	7,87	1,46	18,55
Başlıca İhracatçı Ülkeler 4/	29,38	164,17	0,56	194,11	134,40	31,40	165,80	28,31	17,07
Hindistan	18,40	110,15	0,00	128,55	97,00	11,00	108,00	20,55	19,03
Pakistan	1,12	6,85	0,01	7,98	2,90	3,90	6,80	1,18	17,35
Tayland	8,40	19,20	0,25	27,85	12,00	10,50	22,50	5,35	23,78
Vietnam	1,46	27,97	0,30	29,73	22,50	6,00	28,50	1,23	4,32
Başlıca İthalatçı Ülkeler 5/	9,82	66,23	12,05	88,10	77,07	1,12	78,19	9,90	12,66
Brezilya	0,31	8,38	0,55	9,24	7,93	0,75	8,68	0,57	6,57
AB-28 6/	1,18	2,07	1,85	5,10	3,65	0,32	3,97	1,13	28,46
Endonezya	3,51	37,15	0,50	41,16	37,60	0,02	37,62	3,54	9,41
Nijerya	1,40	3,65	2,40	7,45	6,10	0,00	6,10	1,35	22,13
Filipinler	2,11	11,69	1,10	14,90	12,90	0,00	12,90	2,00	15,50
Bazı Ortadoğu Ülkeleri 7/	0,80	1,96	4,00	6,76	5,75	0,00	5,75	1,00	17,39
Diğer Bazı Ülkeler								0,00	
Burma	0,84	12,50	0,01	13,35	10,60	2,40	13,00	0,35	2,69
Orta Amerika ve Karayipler	0,51	1,60	1,84	3,95	3,44	0,03	3,47	0,49	14,12
Çin	78,50	144,85	5,30	228,65	141,35	0,81	142,16	86,50	60,85
Mısır	0,92	4,80	0,15	5,87	4,30	0,10	4,40	1,47	33,41
Japonya	2,53	7,78	0,69	11,00	8,55	0,08	8,63	2,37	27,46
Meksika	0,13	0,18	0,83	1,14	0,90	0,09	0,99	0,15	15,15
Güney Kore	1,83	4,20	0,41	6,44	4,70	0,00	4,70	1,74	37,02

Kaynak: USDA, WASDE-570-24

1/ Yerel piyasa yılının toplamı. 2/ Toplam kullanım, dünya ithalat ve ihracatı yansıtmak üzere ayarlanmıştır. 3/ Dünya ihracat ve ithalatı bazı ülkelerdeki farklılıklardan dolayı dengelenemeyebilir. 4/ Hindistan, Pakistan, Tayland ve Vietnam. 5/ Brezilya, Endonezya, Hong Kong, Fildişi Sahili, Nijerya, Filipinler, Bazı Ortadoğu Ülkeleri ve AB-28. 6/ Birlik içi üyeler arası ticareti kapsamaz. 7/ İran, Irak ve Suudi Arabistan.

Ek Tablo 1. Dünya pirinç arz, kullanım ve ticareti (milyon ton): 2017/18 /1 (Devam)

2017/18 (Öngörü)	Arz			Toplam Arz	Kullanım			Bitiş Stokları	Stok/Kullanım Oranı
	Başlangıç Stokları	Üretim	İthalat		Toplam Yurtiçi 2/	İhracat	Toplam Kullanım		
Dünya 3/	138,21	483,80	42,72	664,73	480,48	44,19	524,67	141,52	26,97
ABD	1,46	5,67	0,77	7,9	3,65	3,37	7,02	0,88	12,54
Başlıca İhracatçı Ülkeler 4/	28,31	165,75	0,55	194,61	135,10	31,90	167,00	27,61	16,53
Hindistan	20,55	110,00	0,00	130,55	98,00	11,80	109,80	20,75	18,90
Pakistan	1,18	6,90	0,00	8,08	3,00	4,10	7,10	0,98	13,80
Tayland	5,35	20,40	0,25	26,00	11,50	10,00	21,50	4,50	20,93
Vietnam	1,23	28,45	0,30	29,98	22,60	6,00	28,60	1,38	4,83
Başlıca İthalatçı Ülkeler 5/	9,90	65,14	12,65	87,69	77,30	0,93	78,23	9,47	12,11
Brezilya	0,57	7,82	0,60	8,99	7,90	0,60	8,50	0,49	5,76
AB-28 6/	1,13	2,08	1,90	5,11	3,75	0,28	4,03	1,08	26,80
Endonezya	3,54	37,00	0,50	41,04	37,40	0,02	37,42	3,62	9,67
Nijerya	1,35	3,65	2,30	7,30	6,20	0,00	6,20	1,11	17,90
Filipinler	2,00	11,20	1,70	14,90	12,90	0,00	12,90	2,00	15,50
Bazı Ortadoğu Ülkeleri 7/	1,00	1,96	3,80	6,76	5,90	0,00	5,90	0,86	14,58
Diğer Bazı Ülkeler									
Burma	0,35	12,60	0,01	12,96	10,50	2,10	12,60	0,36	2,86
Orta Amerika ve Karayipler	0,49	1,65	1,84	3,98	3,53	0,03	3,56	0,42	11,80
Çin	86,50	144,00	5,25	235,75	142,35	0,90	143,25	92,50	64,57
Mısır	1,47	4,30	0,05	5,82	4,40	0,10	4,50	1,32	29,33
Japonya	2,37	7,60	0,69	10,66	8,50	0,08	8,58	2,08	24,24
Meksika	0,15	0,19	0,80	1,14	0,91	0,00	0,91	0,23	25,27
Güney Kore	1,74	3,90	0,41	6,05	4,65	0,00	4,65	1,39	29,89

Kaynak: USDA, WASDE-570-25

1/ Yerel piyasa yılının toplamı. 2/ Toplam kullanım, dünya ithalat ve ihracatı yansıtmak üzere ayarlanmıştır. 3/ Dünya ihracat ve ithalatı bazı ülkelerdeki farklılıklardan dolayı dengelenemeyebilir. 4/ Hindistan, Pakistan, Tayland ve Vietnam. 5/ Brezilya, Endonezya, Hong Kong, Fildişi Sahili, Nijerya, Filipinler, Bazı Ortadoğu Ülkeleri ve AB-28. 6/ Birlik içi üyeler arası ticareti kapsamaz. 7/ İran, Irak ve Suudi Arabistan.

Ek Tablo 2. Dünya pirinç ihracat fiyatları (\$/ton)

Piyasa Yılları		ABD.Long Grain 2,4%	Thai A1 Super White Broken	Thai White 100% B Second Grade	Pakistani Basmati
2008		782	506	695	1077
2009		545	329	587	937
2010		510	386	518	881
2011		577	464	565	1060
2012		567	540	588	1137
2013		628	483	534	1372
2014		571	322	435	1324
2015		490	327	395	849
2016		438	348	407	795
2015	Eylül	491	316	367	855
	Ekim	497	323	376	661
	Kasım	500	329	380	621
	Aralık	490	332	373	716
2016	Ocak	474	331	375	734
	Şubat	466	339	389	745
	Mart	452	343	392	681
	Nisan	440	351	401	679
	Mayıs	442	355	448	750
	Haziran	448	356	456	825
	Temmuz	454	362	457	907
	Ağustos	448	367	435	863
	Eylül	421	358	399	836
	Ekim	402	349	375	825
	Kasım	401	333	369	823
	Aralık	402	331	384	874
2017	Ocak	395	336	392	969
	Şubat	401	339	384	1029
	Mart	395	340	385	1078
	Nisan	405	332	394	1204
	Mayıs	418	322	430	1214
	Haziran	445	337	469	1205
	Temmuz	454	337	432	1195
	Ağustos	491	339	410	1125
	Eylül	516	337	414	1100
	Ekim	516	328	411	1169

Kaynak: FAO,2017

Ek Tablo 3. Başlıca ihracatçı ülkelerde pirinç fiyatları endeksi: (2002-2004=100)

Piyasa Yılları	Toplam	Indica		Japonica	Aromatic	
		Yüksek Kalite	Düşük Kalite			
2008	295	296	289	314	251	
2009	253	229	197	341	232	
2010	229	211	213	264	231	
2011	242	232	250	258	220	
2012	231	225	241	235	222	
2013	233	219	226	230	268	
2014	235	207	201	266	255	
2015	211	184	184	263	176	
2016	194	180	187	228	153	
2015	Eylül	206	176	176	266	168
	Ekim	199	179	175	251	154
	Kasım	196	180	178	244	146
	Aralık	197	180	181	242	152
2016	Ocak	195	179	181	240	149
	Şubat	197	180	181	244	148
	Mart	196	180	184	242	142
	Nisan	195	181	187	236	145
	Mayıs	199	191	195	230	151
	Haziran	198	191	198	223	159
	Temmuz	200	193	199	222	166
	Ağustos	195	186	192	221	161
	Eylül	189	174	184	221	156
	Ekim	186	168	182	217	154
	Kasım	185	167	181	218	149
	Aralık	187	170	182	218	156
	2017	Ocak	190	173	186	217
Şubat		194	173	189	216	187
Mart		195	171	189	216	193
Nisan		198	174	191	216	208
Mayıs		202	181	193	218	209
Haziran		209	194	204	224	205
Temmuz		210	188	204	231	208
Ağustos		212	186	200	241	209
Eylül		213	188	197	241	215
Ekim		217	187	194	250	220

Kaynak: FAO,2017

Ek Tablo 4. Türkiye'de pirinç arz ve kullanımı (ton)

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17 (Tahmin)		2017/18 (Öngörü)	
									USDA	AMIS	USDA	AMIS
Üretim	451.995	450.000	516.000	540.000	528.000	540.000	498.000	552.000	500.000	550.000	520.000	570.000
Ekilen alan (Hektar)	99.500	96.754	99.000	99.400	119.725	110.592	110.884	115.856	98.000		99.000	
Üretim kayıpları	4.520	4.500	5.160	5.400	5.280	5.400	4.980	5.520				
Arz=Kullanım	631.096	781.692	786.107	693.349	739.776	854.814	785.683	745.356	928.000		931.000	
Kullanılabilir üretim	447.475	445.500	510.840	534.600	522.720	534.600	493.020	546.480				
İthalat	183.621	336.192	275.267	158.749	217.056	320.214	292.663	198.876	300.000	240.000	320.000	250.000
İthalat-AB 27-28	8.464	68.928	37.905	19.983	61.605	68.140	86.537	67.155				
Yurt içi kullanım	591.436	736.347	563.376	734.131	601.296	667.701	754.189	781.757	780.000	770.000	790.000	770.000
Tüketim	556.993	702.517	526.974	696.877	569.941	637.055	724.860	750.094				
Tohumluk kullanım	19.900	19.351	19.800	19.880	14.367	13.271	13.306	13.903				
Kayıplar	14.543	14.479	16.602	17.375	16.988	17.375	16.023	17.761				
İhracat	36.494	40.463	105.874	91.783	46.412	34.770	39.589	61.254	57.000	50.000	50.000	40.000
İhracat-AB 27-28	2.969	2.886	3.357	3.834	3.583	5.351	5.904	11.256				
Bitiş Stokları									91.000	60.000	91.000	70.000
Stok değişimi	3.165	4.882	116.857	-132.565	92.068	152.343	-8.095	-97.655				
Kişi başına tüketim (Kg)	7,8	9,7	7,2	9,3	7,5	8,3	9,3	9,5				
Yeterlilik derecesi (%)	75,7	60,5	90,7	72,8	86,9	80,1	65,4	69,9				

Kaynak: TÜİK, USDA, FAO-AMIS,2017

Ek Tablo 5. İBBS-Düzey 3'e göre Türkiye'de çeltik ekilen alanlar (hektar)

İller	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	2016**
Edirne	44.310	40.360	35.088	39.402	48.601	43.040	46.154	48.047	46.730
Balıkesir	13.566	13.433	12.011	12.749	15.444	12.971	16.302	14.997	14.992
Samsun	8.583	9.895	14.464	13.562	15.420	14.413	16.038	14.982	15.630
Çanakkale	3.414	5.297	9.765	9.830	11.136	11.348	6.391	11.052	10.744
Çorum	8.019	7.416	7.776	6.482	6.822	7.726	6.813	6.235	6.454
Sinop	1.987	1.795	2.016	2.844	4.002	3.960	3.821	3.883	4.079
Tekirdağ	3.586	2.060	2.715	2.569	3.780	3.100	3.558	3.818	4.149
Kırklareli	1.564	1.111	1.444	1.734	2.498	2.611	2.250	2.651	2.600
Bursa	1.161	1.737	2.218	2.306	2.550	2.500	2.450	2.283	2.647
Çankırı	4.295	3.810	2.230	1.804	2.488	2.470	2.222	1.979	2.302
Diyarbakır	1.656	2.392	2.438	2.014	1.875	1.969	2.134	1.748	1.386
Mersin	735	624	485	413	510	369	0	982	1.129
Kastamonu	780	723	601	725	861	855	905	911	954
Şanlıurfa	2.827	2.700	3.345	550	1.600	1.400	0	609	579
Diğer İller	3.017	3.401	2.404	2.416	2.138	1.860	1.846	1.679	1.681
TOPLAM	99.500	96.754	99.000	99.400	119.725	110.592	110.884	115.856	116.056

*İllerin sıralaması 2015 verilerine göre yapılmıştır. **2016 verileri geçicidir.

Kaynak: TÜİK,2017

Ek Tablo 6. İBBS-Düzey 3'e göre Türkiye'de çeltik üretimi (ton)

İller	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	2016**
Edirne	371.601	351.758	341.318	379.182	365.082	361.918	331.423	386.907	375.850
Samsun	65.405	81.336	125.182	125.691	111.754	122.710	114.698	122.600	128.715
Balıkesir	94.195	99.346	101.737	105.613	108.958	99.467	122.276	113.994	113.121
Çanakkale	25.137	40.528	79.321	85.686	82.555	90.295	53.284	91.880	87.115
Çorum	56.383	48.674	60.615	61.507	53.585	65.523	58.659	52.298	52.321
Sinop	14.172	14.353	18.901	27.238	33.609	34.434	33.834	30.048	33.459
Tekirdağ	29.946	17.673	26.330	22.103	31.007	28.899	27.744	26.723	31.997
Kırklareli	14.375	10.576	15.488	18.473	22.806	25.769	19.713	24.110	22.981
Bursa	8.336	12.940	16.820	18.272	17.015	18.993	19.618	18.507	20.604
Çankırı	30.653	21.606	18.291	14.193	17.440	14.860	16.961	15.103	17.387
Diyarbakır	6.829	10.715	12.346	10.544	8.297	9.450	10.548	8.514	6.487
Mersin	3.558	3.073	2.590	2.358	2.341	1.920	0	6.854	7.679
Kastamonu	4.319	4.135	3.883	4.674	4.737	5.239	5.951	5.975	6.227
Kırıkkale	3.155	2.806	6.021	7.936	2.249	4.649	6.828	5.256	5.065
Şanlıurfa	13.000	14.151	17.885	2.955	7.344	6.902	0	2.736	2.511
Diğer İller	12.261	16.330	13.272	13.575	11.221	8.972	8.463	8.495	8.481
TOPLAM	753.325	750.000	860.000	900.000	880.000	900.000	830.000	920.000	920.000

*İllerin sıralaması 2015 verilerine göre yapılmıştır. **2016 verileri geçicidir.

Kaynak: TÜİK,2017

Ek Tablo 7. İBBS-Düzey 3'e göre Türkiye'de çeltik verimi (kg/da)

İller	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	2016**
Kırıkkale	553	624	1.053	1.132	720	1.057	1.101	1.031	1.061
Kırklareli	919	952	1.072	1.065	913	987	876	909	884
Ankara	485	858	968	1.021	826	887	906	900	819
Karabük	782	810	916	914	779	888	1.006	900	868
İstanbul	644	762	970	968	780	779	856	856	825
Çorum	703	656	783	951	785	848	861	839	811
Çanakkale	736	765	812	872	741	796	834	831	811
Samsun	762	822	865	927	727	851	715	818	824
Bursa	718	745	759	793	667	760	801	811	778
Edirne	839	872	973	962	751	841	755	805	804
Amasya	644	667	754	753	642	690	755	800	820
Düzce	551	620	848	860	571	631	663	786	743
Sinop	713	800	938	958	842	870	886	774	820
Çankırı	714	567	820	787	701	602	763	763	755
Balıkesir	694	742	847	828	705	767	750	760	755
TÜRKİYE	757	778	869	906	735	814	764	794	793

*İllerin sıralaması 2015 verilerine göre yapılmıştır. **2016 verileri geçicidir.

Kaynak: TÜİK, 2017

Ek Tablo 8. Türkiye'de aylar itibariyle pirinç ve pirinç ürünleri ihracatı (ton): 2008/09-2016/17

Ürünler	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Toplam
2008/09													
Çeltik	0,91	10,82	21,70	12,19	1,09	29,22	20,68	60,77	24,96	1,78	9,72	7,86	201,69
Pirinç	391,09	704,25	1.773,40	2.577,46	4.885,11	4.759,48	878,40	3.507,33	2.530,93	634,89	734,46	294,09	23.670,88
Pirinçten Gıda Mamulleri	610,42	532,57	669,72	756,92	652,87	701,63	702,98	840,08	766,40	766,80	939,10	630,52	8.570,01
Pirinç Nişastası	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pirinç Unu	41,89	38,64	26,39	5,19	21,42	27,56	28,76	21,61	15,88	24,03	22,08	22,49	295,94
2009/10													
Çeltik	10,38	9,17	17,01	6,05	24,03	21,16	34,95	17,58	3,90	18,45	75,23	64,40	302,31
Pirinç	171,74	531,74	107,34	127,57	116,12	55,54	79,40	40,75	2.407,97	5.620,71	8.216,16	8.474,60	25.949,63
Pirinçten Gıda Mamulleri	691,21	638,89	610,52	695,40	642,25	828,17	662,55	610,82	644,66	670,17	847,61	713,95	8.256,18
Pirinç Nişastası	-	-	2,00	-	-	-	0,00	-	-	-	-	-	2,00
Pirinç Unu	358,41	65,69	9,12	13,36	12,61	19,16	20,61	14,06	21,37	9,70	7,01	18,12	569,20
2010/11													
Çeltik	4,11	0,00	34,24	8,70	4,45	0,32	188,26	96,22	0,26	0,54	0,19	250,80	588,09
Pirinç	6.168,95	6.883,74	1.692,47	11.507,57	10.260,36	12.332,69	4.536,00	4.627,68	5.907,84	8.446,33	6.941,81	13.896,96	93.202,40
Pirinçten Gıda Mamulleri	647,23	521,89	699,36	845,70	706,96	622,31	878,82	585,70	800,16	671,28	953,65	764,35	8.697,40
Pirinç Nişastası	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,03	-	-	0,03
Pirinç Unu	15,67	21,11	24,08	31,84	10,73	24,82	14,98	16,54	7,53	9,70	10,42	17,65	205,06
2011/12													
Çeltik	5,71	266,49	4,61	16,00	24,33	4,01	38,78	29,76	163,41	40,85	8,09	5,62	607,65
Pirinç	5.218,59	5.887,50	6.320,60	6.401,79	8.012,90	20.917,18	5.000,70	6.924,34	4.083,07	14.586,65	4.682,58	1.188,78	89.224,68
Pirinçten Gıda Mamulleri	542,25	681,68	609,47	831,98	673,99	691,75	824,98	691,66	786,89	672,41	641,57	515,42	8.164,05
Pirinç Nişastası	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,00	-	-	2,00
Pirinç Unu	34,56	30,92	14,33	7,71	15,37	15,19	27,82	14,70	18,79	15,06	11,66	31,72	237,82
2012/13													
Çeltik	12,39	14,49	3,72	17,56	32,70	1,48	21,44	13,40	8,52	2,72	14,02	3,32	145,76
Pirinç	4.539,34	10.152,05	9.466,60	8.695,39	996,59	229,14	332,06	301,53	264,22	164,95	89,00	54,03	35.284,90
Pirinçten Gıda Mamulleri	526,70	470,65	611,29	636,68	610,14	679,03	766,80	850,03	876,04	701,02	716,49	548,25	7.993,12
Pirinç Nişastası	-	-	-	-	-	-	0,12	-	-	-	-	-	0,12
Pirinç Unu	18,63	17,67	9,71	11,52	22,91	13,69	21,37	15,11	16,31	22,67	14,54	19,37	203,48

Kaynak: TÜİK, 2017

Ek Tablo 8. Türkiye'de aylar itibariyle pirinç ve pirinç ürünleri ihracatı (ton): 2008/09-2016/17 (Devam)

Ürünler	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Toplam
2013/14													
Çeltik	1,11	3,31	3,95	2,13	2,38	3,27	260,55	28,67	1,66	0,90	6,19	10,67	324,78
Pirinç	95,33	1.273,98	2.852,82	1.687,59	1.840,06	1.850,48	2.420,32	2.728,00	2.027,58	3.349,13	640,80	207,88	20.973,98
Pirinçten Gıda Mamulleri	601,14	481,74	613,18	643,05	784,01	728,97	625,29	636,87	572,28	749,22	773,87	476,35	7.685,96
Pirinç Nişastası	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pirinç Unu	17,19	14,59	18,89	12,16	20,47	16,98	14,54	8,41	15,05	13,15	18,37	21,41	191,19
2014/15													
Çeltik	7,50	3,69	12,61	3,35	0,60	25,22	7,44	267,88	33,04	1,66	2,93	2,44	368,36
Pirinç	652,56	940,59	954,31	4.449,19	1.956,66	2.047,04	1.949,70	875,44	2.576,32	2.869,24	3.135,13	4.542,63	26.948,80
Pirinçten Gıda Mamulleri	543,81	584,15	701,72	725,49	554,56	642,48	853,17	561,83	508,09	505,36	260,59	405,72	6.846,97
Pirinç Nişastası	-	-	-	-	-	-	28,67	-	-	-	-	-	28,67
Pirinç Unu	20,92	16,19	14,47	43,20	14,27	27,97	21,05	26,60	42,78	34,79	35,87	29,55	327,65
2015/16*													
Çeltik	33,66	3,26	23,64	34,76	4,95	6,01	13,52	9,56	0,08	3,00	1,41	0,16	134,01
Pirinç	1.884,56	1.886,54	1.748,90	1.814,38	710,17	2.511,93	9.822,55	8.211,82	7.251,53	4.483,64	4.188,69	5.166,75	49.681,46
Pirinçten Gıda Mamulleri	311,78	390,60	446,63	662,91	506,35	813,73	674,70	478,51	802,96	440,59	480,69	394,87	6.404,32
Pirinç Nişastası	-	-	-	-	-	-	-	1,00	-	-	-	-	1,00
Pirinç Unu	21,06	35,07	35,64	18,72	10,70	9,30	21,49	18,24	26,31	31,47	11,79	20,15	259,94
2016/17*													
Çeltik	1,76	6,35	1,92	-	4,47	1,40	542,60	10,30	33,75	2,50	-	1,91	606,96
Pirinç	3.307,46	3.914,66	4.315,16	3.362,99	4.115,23	1.633,08	5.142,27	5.591,65	16.144,90	2.762,46	2.419,71	3.839,04	56.548,61
Pirinçten Gıda Mamulleri	323,26	621,87	482,76	738,91	430,54	424,07	766,26	506,22	599,91	460,57	354,97	412,26	6.121,6
Pirinç Nişastası	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pirinç Unu	16,56	28,64	15,47	11,24	15,57	9,70	21,58	6,32	10,12	19,85	13,28	11,57	179,90

*2016 ve 2017 verileri geçicidir.

Kaynak: TÜİK,2017

Ek Tablo 9. Türkiye'de aylar itibariyle pirinç ve pirinç ürünleri ithalatı (ton): 2008/09-2016/17

Ürünler	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Toplam
2008/09													
Çeltik	5.500,00	2.500,00	2.037,86	3.619,99	2.081,19	1.665,11	4.360,99	6.312,92	10.021,58	7.379,74	4.812,87	1.177,65	51.469,90
Pirinç	25.985,97	5.241,53	2.389,18	887,00	959,00	787,52	5.106,65	7.114,10	29.180,48	23.187,51	34.188,16	23.279,02	158.306,10
Pirinçten Gıda Mamulleri	17,03	1,07	7,38	5,30	7,43	8,70	8,48	6,88	6,65	28,00	22,01	17,68	136,60
Pirinç Nişastası	13,50	23,25	22,50	10,50	0,10	36,25	-	12,00	22,52	18,75	10,50	21,05	190,92
Pirinç Unu	-	-	5,00	-	-	-	-	-	0,76	5,00	5,00	-	15,76
2009/10													
Çeltik	-	1.403,41	5.752,99	18.234,21	25.904,61	29.400,21	48.960,81	29.684,83	27.282,35	51.642,88	40.729,61	27.071,40	306.067,30
Pirinç	7.224,18	9.421,87	4.858,46	18.199,55	17.650,97	21.628,00	23.016,58	19.813,31	8.221,46	8.058,46	7.625,78	6.918,00	152.636,61
Pirinçten Gıda Mamulleri	9,52	5,55	-	12,77	5,28	7,68	29,98	12,63	4,90	9,92	36,03	9,55	143,81
Pirinç Nişastası	35,25	-	14,00	21,75	0,05	20,25	16,05	0,85	35,25	-	-	27,00	170,45
Pirinç Unu	-	3,60	-	-	7,00	-	9,10	-	-	-	0,10	-	19,80
2010/11													
Çeltik	11.805,39	24.634,60	47.579,01	44.503,35	47.105,15	47.580,87	31.951,02	30.866,60	27.041,72	21.412,24	14.297,14	17.278,45	366.055,54
Pirinç	2.477,39	2.019,40	1.828,92	6.648,26	3.387,96	3.798,17	5.877,75	4.720,45	5.169,54	3.694,22	3.684,05	15.429,00	58.735,11
Pirinçten Gıda Mamulleri	14,73	28,73	24,98	0,66	0,27	-	-	12,70	0,94	37,99	-	0,08	121,09
Pirinç Nişastası	22,60	28,05	0,20	3,00	8,25	15,00	7,80	25,50	5,25	33,04	-	38,55	187,24
Pirinç Unu	5,00	-	-	-	1,00	-	2,00	-	-	-	-	-	8,00
2011/12													
Çeltik	5.137,66	5.899,32	11.688,87	16.824,43	3.389,25	40.738,56	1.659,20	14.992,75	44.520,79	24.570,40	16.172,24	1.663,24	187.256,71
Pirinç	4.421,82	4.591,57	13.583,35	4.126,56	4.520,94	5.882,61	751,55	3.596,13	1.317,43	3.087,13	4.373,91	3.202,67	53.455,67
Pirinçten Gıda Mamulleri	28,73	3,08	29,36	4,54	1,85	-	13,68	0,01	18,58	0,82	-	6,29	106,93
Pirinç Nişastası	-	10,50	20,25	-	6,00	35,25	0,08	0,03	27,75	6,00	20,40	-	126,25
Pirinç Unu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2012/13													
Çeltik	12.716,68	17.018,10	19.711,39	30.386,21	24.805,12	15.553,00	22.513,61	11.439,60	17.975,34	10.969,71	2.353,55	2.670,92	188.113,22
Pirinç	3.029,45	1.909,70	1.304,18	3.014,28	5.477,04	6.016,68	12.108,57	9.075,08	16.637,06	17.653,36	20.559,14	7.407,79	104.192,31
Pirinçten Gıda Mamulleri	2,76	0,76	0,42	7,48	0,75	1,97	14,25	3,02	7,56	11,15	36,41	16,95	103,49
Pirinç Nişastası	0,03	-	35,55	-	6,00	20,25	8,40	33,75	7,50	-	8,73	0,50	120,71
Pirinç Unu	-	2,25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,25

Kaynak: TÜİK,2017

Ek Tablo 9. Türkiye'de aylar itibariyle pirinç ve pirinç ürünleri ithalatı (ton): 2008/09-2016/17 (Devam)

Ürünler	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Toplam
2013/14													
Çeltik	1.587,62	2.197,41	30.984,68	21.486,71	23.611,22	45.450,25	32.958,51	28.899,73	21.757,29	16.849,60	5.233,68	4.725,97	235.742,66
Pirinç	5.282,47	2.257,39	6.840,50	9.851,81	14.170,48	23.475,81	17.704,52	17.562,48	44.754,94	13.938,68	11.034,81	11.315,90	178.189,80
Pirinçten Gıda Mamulleri	0,74	26,22	25,86	47,57	25,33	31,53	6,12	29,88	4,13	54,63	11,08	2,36	265,45
Pirinç Nişastası	33,90	-	8,67	20,25	21,90	18,00	0,35	-	18,00	23,88	-	26,40	171,35
Pirinç Unu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,24	-	0,24
2014/15													
Çeltik	17.885,48	14.766,96	22.150,60	65.676,70	24.925,61	55.043,27	11.105,12	8.335,16	12.234,02	9.109,38	5.926,83	3.785,45	250.944,59
Pirinç	3.660,98	7.054,51	12.232,29	16.790,98	11.542,26	18.502,74	19.905,26	13.787,12	12.004,57	11.327,34	9.676,02	5.709,42	142.217,46
Pirinçten Gıda Mamulleri	10,38	0,92	2,70	52,53	1,36	13,11	1,61	2,99	7,38	7,01	27,33	3,61	130,93
Pirinç Nişastası	8,40	27,75	-	20,25	5,23	33,23	24,00	25,50	22,50	25,50	8,40	18,00	218,75
Pirinç Unu	-	-	-	10,00	-	0,91	-	-	-	-	-	0,48	11,39
2015/16*													
Çeltik	31.067,15	10.658,36	2.929,05	13.786,07	18.314,37	10.303,14	21.460,84	19.675,34	22.135,63	18.659,74	12.165,42	12.532,89	193.688,00
Pirinç	1.983,62	3.812,09	7.250,23	7.882,08	6.467,41	8.300,30	7.266,58	5.793,76	8.612,99	13.076,42	6.989,04	7.251,32	84.685,84
Pirinçten Gıda Mamulleri	7,13	2,22	141,72	20,86	1,61	73,98	40,28	18,87	1,15	15,70	1,27	1,56	326,35
Pirinç Nişastası	18,05	30,19	18,00	0,17	33,90	18,00	36,00	18,29	26,40	57,00	24,00	0,16	280,16
Pirinç Unu	24,03	-	-	-	-	-	-	1,13	-	1,00	-	-	26,16
2016/17*													
Çeltik	9.771,83	19.113,27	16.674,58	21.657,25	14.851,17	9.226,28	20.964,88	19.115,78	14.618,15	13.917,14	10.438,76	12.971,56	183.320,65
Pirinç	6.603,09	5.321,76	5.544,08	9.155,73	6.667,63	11.239,54	18.045,01	16.573,50	22.076,76	12.662,21	13.557,96	12.735,04	140.182,31
Pirinçten Gıda Mamulleri	0,67	16,16	1,51	-	18,44	3,33	0,04	22,12	7,29	9,70	3,70	5,06	88,02
Pirinç Nişastası	24,00	39,90	-	33,00	25,24	38,17	0,57	21,00	33,00	24,42	24,00	0,75	264,05
Pirinç Unu	-	-	1,00	0,41	-	23,03	-	-	-	-	-	1,00	25,44

*2016 ve 2017 verileri geçicidir.

Kaynak: TÜİK,2017

Ek Tablo 10. Ülkelere göre Türkiye'nin pirinç ithalatı (ton)

Ülkeler*	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016**	2017**
Hindistan	321,00	284,75	392,63	1.217,17	6.777,72	28.391,23	76.034,06	49.802,70	22.099,38	15.092,20
İtalya	49.399,16	9.320,42	25.725,58	4.804,33	8.944,27	41.644,67	30.907,78	31.040,17	21.405,19	26.684,88
Yunanistan	138,60	-	-	-	-	1.696,50	7.848,60	13.367,66	17.824,92	34.748,68
Bulgaristan	87,00	75,00	432,00	330,00	935,40	3.826,87	4.573,26	9.826,38	16.791,30	14.180,00
Pakistan	5.309,49	22.633,10	15.596,25	3.126,75	1.523,76	811,45	1.783,19	6.345,57	5.507,58	2.278,23
Tayland	22.873,70	-	2.266,64	2.475,42	1.885,55	3.783,24	10.822,60	3.251,10	2.032,95	3.709,05
Vietnam	950,00	13.814,50	3.996,05	20.833,34	1.202,00	6.031,46	5.722,26	1.293,48	1.207,48	589,92
Kamboçya	-	-	-	-	24,00	-	-	-	800,00	2.502,00
Myanmar	-	120,00	-	400,00	500,00	-	3.600,00	825,00	750,00	-
ABD	43.723,62	5.700,07	3.660,85	30.757,86	10.093,51	5.788,44	38.391,21	649,24	599,25	18,72
İran	-	-	46,00	93,50	-	639,31	371,02	240,81	282,20	20,50
Makedonya	177,00	-	-	-	-	-	-	-	258,13	310,21
Rusya Federasyonu	-	75,00	3.560,00	4.340,11	2.472,49	730,92	-	-	250,00	-
Uruguay	4.906,00	30.259,78	11.576,50	2.393,55	480,00	2.021,95	4.143,68	410,00	140,00	920,00
BAE	-	-	15,33	-	4,20	-	-	-	125,00	-
Özbekistan	-	-	-	-	-	-	20,00	-	105,00	-
Portekiz	-	-	-	-	-	-	875,00	1.573,77	52,19	-
Ukrayna	-	-	-	-	-	-	-	-	48,83	-
Çin	18,40	1.460,49	-	110,40	70,80	20,00	90,53	35,00	34,26	8.375,00
Mısır	65.699,77	58.491,90	49.542,58	25,00	-	14.542,43	743,82	-	25,00	-
Diğer Ülkeler	1.087,29	21.271,48	9.096,10	1.577,00	1.076,27	9.238,42	7.769,38	4.721,84	43,80	4.128,26
TOPLAM	194.691,03	163.506,49	125.906,51	72.484,43	35.989,97	119.166,89	193.696,39	123.382,72	90.382,46	113.557,65

*Ülke sıralamaları 2016 verilerine göre yapılmıştır. **2016 ve 2017 verileri geçicidir.

Kaynak: TÜİK,2017

Ek Tablo 11. Ülkelere göre Türkiye'nin pirinç ihracatı (ton)

Ülkeler*	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016**	2017**
Irak	53,19	1.305,04	3.567,47	1.521,12	20.426,22	1.664,47	6.820,35	3.061,05	20.883,72	2.473,53
Suriye	3.123,11	5.925,50	26.416,52	27.051,91	17.399,02	733,69	4.832,41	4.845,97	7.174,53	8.960,23
Libya	-	47,90	10.025,00	31.114,68	35.122,38	0,13	-	17,00	6.598,65	15.423,07
Belçika	3.529,49	289,02	37,01	626,97	3.129,46	912,00	1.422,80	2.555,54	5.404,01	444,23
İngiltere	98,57	51,64	43,43	2.332,30	5.245,42	48,20	73,27	81,10	3.401,10	922,92
Sudan	-	-	1.998,10	-	275,08	-	-	20,90	3.365,00	6.109,48
Mersin Serbest Bölgesi	2,92	1.112,30	88,20	452,95	3.467,17	80,00	1.510,00	3.215,28	2.386,30	189,00
İtalya	44,40	-	-	-	-	-	-	518,00	1.672,00	1.877,00
İsrail	118,05	2.957,50	451,20	822,50	655,88	-	3.115,00	1.403,10	1.618,70	1.003,00
Filistin	-	20,33	103,75	-	-	125,00	865,00	1.600,00	1.550,00	500,00
Kuzey Kıbrıs Türk Cum.	128,46	251,91	234,80	439,09	936,79	275,05	146,69	292,59	534,66	129,83
Suudi Arabistan	-	5,01	280,00	-	323,63	25,65	200,00	250,00	500,00	1.866,35
Mısır	-	223,86	-	16.160,00	1.975,00	75,00	-	-	325,00	1,63
ABD	92,62	108,09	113,72	161,72	401,44	193,82	1.320,56	276,80	315,45	218,99
Romanya	-	1,00	-	0,10	1,00	3,00	-	0,99	241,52	0,75
Lübnan	50,00	1.636,00	691,00	1.875,23	1.694,00	3.079,00	817,00	2.445,00	230,00	296,50
Gürcistan	8,20	5,40	13,21	65,19	68,45	79,31	81,82	92,52	164,56	146,29
Arnavutluk	20,84	157,73	773,72	1.127,28	1.022,65	2,52	103,36	5,03	125,78	325,96
Çek Cumhuriyeti	-	-	-	-	-	-	-	-	118,50	95,00
Almanya	51,24	42,33	135,92	1.020,24	325,05	55,26	51,37	34,69	115,47	32,52
İsveç	4,10	4,86	0,90	11,00	3,90	11,16	-	2,20	74,55	54,00
Diğer Ülkeler	474,18	5.017,66	6.290,02	5.995,87	5.777,05	977,98	701,27	6.568,78	447,84	578,07
TOPLAM	7.799,37	19.163,08	51.263,97	90.778,15	98.249,59	8.341,24	22.060,90	27.286,54	57.247,34	41.648,35

*Ülke sıralamaları 2016 verilerine göre yapılmıştır. **2016 ve 2017 verileri geçicidir.

Kaynak: TÜİK,2017

Ek Tablo 12. Ülkelere göre Türkiye'nin çeltik ithalatı (ton)

Ülkeler*	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016**	2017**
Rusya										
Federasyonu	4.882,60	17.650,37	114.761,14	91.159,61	64.777,49	45.407,61	95.929,52	41.695,51	89.730,89	33.443,64
ABD	40.219,25	27.869,29	223.249,99	147.387,50	120.359,76	89.187,93	130.135,06	109.889,53	66.266,63	61.990,50
Brezilya	-	-	-	2.750,00	11.470,62	-	5.000,29	4.193,09	22.150,06	-
Portekiz	-	-	-	-	-	-	33.167,08	16.271,25	12.221,80	3.500,00
Bulgaristan	205,34	6.938,77	29.379,23	9.411,17	13.165,55	17.670,75	13.543,04	9.659,92	9.639,78	8.651,93
İspanya	-	-	4.231,16	7.959,80	-	-	9.102,24	4.440,60	1.896,46	-
Yunanistan	-	10.744,18	20.540,84	5.640,00	5.556,48	7.655,64	1.186,75	2.656,43	509,66	8.312,65
İtalya	-	-	17,00	108,50	0,18	20,11	34,50	26,00	47,00	205,00
İran	-	-	-	-	-	-	-	2,97	2,03	-
Hindistan	-	0,05	-	-	-	18,10	-	7,06	-	-
Pakistan	-	-	-	-	-	-	-	24,86	-	-
Gürcistan	-	-	-	-	-	37,80	11,93	38,11	-	-
Filipinler	-	-	-	-	-	-	-	0,14	-	-
Romanya	-	-	17.019,68	11.152,22	5.022,68	4.539,30	1.070,62	-	-	-
Ukrayna	-	-	-	-	6.064,20	-	10.663,96	-	-	-
Kazakistan	-	-	-	-	-	-	110,00	-	-	-
Makedonya	-	-	-	14,68	-	-	11,00	-	-	-
Arjantin	-	-	-	1.500,00	1.000,00	-	-	-	-	-
Sudan	-	-	-	-	121,85	-	-	-	-	-
Japonya	-	-	-	-	-	0,03	-	-	-	-
TOPLAM	45.307,19	63.202,66	409.199,04	277.083,48	227.538,81	164.537,26	299.965,99	188.905,48	202.464,31	116.103,72

*Ülke sıralamaları 2016 verilerine göre yapılmıştır. **2016 ve 2017 verileri geçicidir.

Kaynak: TÜİK,2017

Ek Tablo 13. Ülkelere göre Türkiye'nin çeltik ihracatı (ton)

Ülkeler*	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016**	2017**
Afganistan	0,25	20,79	18,90	1,45	-	-	3,02	-	12,55	-
Azerbaycan	-	1,50	0,75	0,74	61,23	18,85	2,00	41,02	10,04	0,80
Gürcistan	-	-	-	-	23,59	14,34	15,54	77,94	7,95	6,49
Bulgaristan	10,00	10,00	10,00	10,00	10,50	5,00	6,00	6,00	6,00	6,00
Bosna Hersek	-	-	-	-	-	1,50	2,63	-	2,45	0,30
Almanya	17,46	34,59	52,34	17,47	42,36	23,04	6,00	-	1,98	-
Kanada	-	-	0,16	0,51	0,20	-	-	-	1,82	-
Burkina Faso	-	-	-	-	-	-	-	-	1,11	-
Sudan	-	-	146,90	10,00	100,00	0,20	-	-	1,05	-
Suriye	-	-	-	-	-	-	-	-	1,00	-
Romanya	-	-	2,00	-	-	-	-	0,80	0,75	3,95
Kazakistan	-	-	-	2,80	5,79	4,27	7,54	10,56	0,60	2,00
İsviçre	-	-	1,00	1,84	-	-	-	-	0,53	0,60
Norveç	-	-	-	0,32	0,58	0,60	0,30	-	0,42	0,84
Irak	38,23	82,13	32,90	22,10	27,00	2,50	0,95	-	0,30	1,40
Katar	1,00	-	0,60	-	-	0,46	-	-	0,08	-
Kuzey Kıbrıs										
Türk Cum.	17,92	4,60	0,19	0,10	14,47	0,21	12,58	0,81	0,05	-
Mali	-	-	-	-	-	-	-	-	0,05	-
Rusya										
Federasyonu	131,92	40,00	-	226,08	24,00	12,20	238,00	258,00	-	538,56
Kamboçya	-	-	-	-	-	-	-	24,00	-	-
Ukrayna	-	-	-	33,50	-	5,19	23,00	6,00	-	2,00
Diğer Ülkeler	18,10	5,09	41,00	506,94	53,28	19,74	23,87	11,40	-	33,99
TOPLAM	234,88	198,70	306,74	833,85	363,00	108,10	341,43	436,53	48,71	596,93

*Ülke sıralamaları 2016 verilerine göre yapılmıştır. **2016 ve 2017 verileri geçicidir.

Kaynak: TÜİK,2017

Ek Tablo 14. Ülkelere göre Türkiye'nin pirinçten gıda mamulleri ihracatı (ton)

Ülkeler*	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016**	2017**
Suudi Arabistan	2.856,30	3.103,10	2.653,40	3.310,80	2.718,88	2.559,18	2.439,28	1.657,30	1.651,80	525,36
Almanya	402,92	462,48	670,06	549,56	562,71	769,82	644,44	701,42	1.380,54	870,59
İsrail	71,53	477,97	605,77	453,63	206,10	518,90	852,26	591,79	778,27	391,49
ABD	2.191,73	2.112,56	2.012,11	1.900,47	1.523,07	1.384,82	1.268,22	710,36	494,97	542,89
Kanada	342,98	290,73	328,74	370,00	313,04	362,74	314,26	341,82	452,92	191,67
İngiltere	221,55	181,31	237,51	208,19	276,42	307,12	308,30	276,02	273,35	209,50
BAE	35,78	138,75	92,29	117,04	179,78	242,88	350,89	366,02	221,62	198,86
Fransa	454,42	480,86	461,42	378,95	259,91	322,18	287,69	308,12	217,82	124,98
Kuveyt	266,03	304,21	461,12	365,87	504,58	415,09	297,63	204,32	208,05	169,10
Yunanistan	176,64	103,36	75,61	129,98	186,16	306,86	249,41	139,24	173,23	142,34
Avustralya	257,49	363,52	159,42	224,17	207,44	158,81	91,99	143,45	166,06	103,25
Belçika	100,90	65,06	103,66	64,51	80,39	68,86	84,23	52,04	146,49	43,12
İsveç	43,42	51,39	36,36	41,18	62,83	69,03	74,01	88,60	96,73	54,89
Hollanda	139,90	140,59	86,59	112,10	51,85	71,06	93,16	64,11	85,55	59,76
Ürdün	0,00	10,55	1,17	4,27	76,14	61,32	98,75	34,99	57,48	30,32
Bahreyn	67,28	52,29	71,65	15,99	52,55	106,93	55,99	52,06	49,65	27,91
İrak	25,80	21,62	36,83	4,88	51,33	47,28	52,63	107,92	47,26	66,24
Avusturya	16,36	23,89	22,09	27,43	25,82	25,59	28,71	33,18	40,68	23,49
Danimarka	29,27	38,15	55,63	51,97	89,08	39,74	48,21	17,17	34,71	36,41
Bursa Serbest Bölgesi	17,35	0,57	-	-	-	5,04	1,14	0,31	28,05	-
Diğer Ülkeler	1.001,86	213,44	162,92	317,61	315,91	243,66	260,82	213,48	153,97	142,61
TOPLAM	8.719,51	8.636,40	8.334,35	8.648,60	7.743,99	8.086,91	7.902,02	6.103,72	6.759,20	3.954,78

*Ülke sıralamaları 2016 verilerine göre yapılmıştır. **2016 ve 2017 verileri geçicidir.

Kaynak: TÜİK,2017

Ek Tablo 15. Ülkelere göre Türkiye'nin pirinç unu ihracatı (ton)

Ülkeler*	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016**	2017**
Azerbaycan	186,26	176,64	129,06	120,92	109,89	118,98	137,39	241,15	84,20	39,15
Irak	8,45	18,07	18,81	15,19	21,61	26,30	15,09	30,71	38,48	13,13
Almanya	26,86	370,63	33,00	25,14	33,87	30,93	30,53	37,96	36,44	22,81
Ege Serbest Bölgesi	-	1,13	4,80	3,62	-	0,70	4,80	-	21,07	9,80
Kuzey Kıbrıs Türk Cum.	6,88	8,21	9,81	8,17	9,05	10,79	9,90	11,13	10,14	8,11
Mersin Serbest Bölgesi	-	-	-	10,00	-	-	-	0,50	5,00	-
Suriye	-	-	-	-	-	0,24	-	2,69	4,00	-
İngiltere	3,05	1,89	1,11	1,69	1,17	1,32	9,36	2,26	3,15	1,54
Fransa	0,65	0,65	1,55	1,10	0,44	3,96	0,94	1,41	2,39	2,41
Avustralya	0,63	0,75	0,68	0,44	-	0,29	0,32	0,15	2,26	-
Belçika	1,14	0,65	0,48	1,92	0,65	3,09	1,33	1,92	2,03	1,45
Kosova	-	0,36	0,66	0,21	0,25	0,37	0,58	1,88	1,54	0,98
Bursa Serbest Bölgesi	0,31	0,31	0,43	1,10	0,62	0,79	1,12	1,40	1,48	0,94
ABD	1,18	1,06	2,23	1,22	7,70	1,80	1,36	1,46	1,46	0,55
Arnavutluk	-	-	2,40	-	1,50	1,80	1,68	1,74	1,20	1,14
Diğer Ülkeler	22,49	50,04	10,31	9,17	21,08	7,41	8,75	6,99	6,50	5,98
TOPLAM	257,90	630,39	215,33	199,89	207,83	208,77	223,15	343,35	221,34	107,99

*Ülke sıralamaları 2016 verilerine göre yapılmıştır. **2016 ve 2017 verileri geçicidir.

Kaynak: TÜİK,2017

Ek Tablo 16. Yıllar itibariyle dünya* pirinç fiyatları (TL/kg)

Piyasa Yılları		ABD.Long Grain 2,4%	Thai A1 Super White Broken	Thai White	Pakistani Basmati
				100% B Second Grade	
2008		1,01	0,65	0,90	1,39
2009		0,84	0,51	0,91	1,45
2010		0,77	0,58	0,78	1,32
2011		0,96	0,77	0,94	1,77
2012		1,02	0,97	1,05	2,04
2013		1,19	0,92	1,02	2,61
2014		1,25	0,70	0,95	2,90
2015		1,33	0,89	1,07	2,31
2016		1,32	1,05	1,23	2,40
2015	Eylül	1,47	0,95	1,10	2,57
	Ekim	1,46	0,95	1,10	1,94
	Kasım	1,44	0,94	1,09	1,78
	Aralık	1,43	0,97	1,09	2,09
2016	Ocak	1,43	1,00	1,13	2,21
	Şubat	1,37	1,00	1,14	2,19
	Mart	1,31	0,99	1,13	1,97
	Nisan	1,25	1,00	1,14	1,92
	Mayıs	1,29	1,04	1,31	2,20
	Haziran	1,31	1,04	1,33	2,41
	Temmuz	1,34	1,07	1,35	2,68
	Ağustos	1,33	1,09	1,29	2,56
	Eylül	1,25	1,06	1,18	2,47
	Ekim	1,23	1,07	1,15	2,53
	Kasım	1,31	1,09	1,21	2,69
	Aralık	1,40	1,15	1,34	3,05
2017	Ocak	1,48	1,25	1,46	3,62
	Şubat	1,47	1,24	1,41	3,78
	Mart	1,45	1,25	1,41	3,95
	Nisan	1,48	1,21	1,44	4,40
	Mayıs	1,49	1,15	1,53	4,33
	Haziran	1,57	1,19	1,65	4,24
	Temmuz	1,62	1,20	1,54	4,25
	Ağustos	1,72	1,19	1,44	3,95

Kaynak: FAO. *Dünya pirinç fiyatları, ilgili yılların ve ayların ortalama döviz kuruna göre hesaplanmıştır.

Ek Tablo 17. Yıllar itibariyle Türkiye çeltik ve pirinç fiyatları (TL/kg)

Piyasa Yılları		Ortalama Borsa Fiyatı¹	Çeltik Üretici Fiyatı²	Pirinç Tüketici Fiyatı²
2008		1,99	1,07	4,54
2009		2,17	1,13	4,74
2010		1,90	1,14	4,71
2011		1,93	0,96	4,57
2012		1,69	0,95	4,27
2013		2,58	1,09	4,58
2014		3,04	1,85	6,39
2015		2,92	1,71	6,61
2016		2,75	1,53	6,21
2015	Eylül	2,89	1,71	6,51
	Ekim	2,90	1,70	6,45
	Kasım	2,94	1,60	6,45
	Aralık	2,93	1,54	6,47
2016	Ocak	-	1,54	6,48
	Şubat	2,71	1,52	6,41
	Mart	2,77	1,48	6,33
	Nisan	2,78	1,45	6,27
	Mayıs	2,55	1,48	6,21
	Haziran	3,06	1,49	6,14
	Temmuz	2,23	1,49	6,11
	Ağustos	3,04	1,54	6,10
	Eylül	3,06	1,63	6,07
	Ekim	2,88	1,55	6,09
	Kasım	2,93	1,54	6,14
	Aralık	2,79	1,63	6,23
2017	Ocak	1,98	1,74	6,30
	Şubat	2,41	1,83	6,58
	Mart	2,61	1,87	6,84
	Nisan	2,90	1,88	6,92
	Mayıs	2,93	1,82	6,95
	Haziran	3,05	1,91	7,01
	Temmuz	2,95	1,90	7,07
	Ağustos	3,33	1,90	7,11
	Eylül	3,39	1,98	7,14

Kaynak: 1- Edirne Ticaret Borsası, Pirinç tacir satışları ortalama fiyatları; 2-TÜİK,2017

KAYNAKLAR

- EB, 2017. TC Ekonomi Bakanlığı web sayfası (www.ekonomi.gov.tr)
- Edirne Ticaret Borsası, 2017. Yıllık ve Aylık Bültenler
- FAO, AMIS. Agricultural Market Information System
- FAO, 2014. Global Information and Early Warning System (GIEWS) (Food Outlook-October)
- FAO, 2015. Global Information and Early Warning System (GIEWS) (Food Outlook-October)
- FAO, 2016a. Global Information and Early Warning System (GIEWS) (Food Outlook-June)
- FAO, 2016b. Global Information and Early Warning System (GIEWS) (Food Outlook-October)
- FAO, 2017. Global Information and Early Warning System (GIEWS) (Food Outlook-November)
- Gül Yavuz, G., Miran, B., Bahadır Gürer, B.,Yürelü Yüksel, N., Demir, A. 2016.Buğday, Dane Mısır ve Çeltik Üretiminde Fark Ödemesi Desteklerinin Etkisi. TEPGE Yayın No:266, s: 122-125.
- GTHB, 2017. TC Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı web sayfası (www.tarim.gov.tr)
- Prasad, S. 2006. System of Rice Intensification in India. Innovation History and Institutional Challenges.
- Selveraju, R. 2013. System of Rice Intensification (SRI). Climate, Energy and Tenure Division (NRC), FAO.
- TBMM, 2016. Türkiye Büyük Millet Meclisi web sayfası, Geçmiş Dönem Yazılı Sözlü Soru Önergeleri Cevap Metinleri (www.tbmm.gov.tr)
- TEPGE, 2017. Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Müdürlüğü, Tarım Ürünleri Piyasaları Çeltik Raporu, Temmuz 2017.
- TMO, 2016. Hububat Sektör Raporu 2015
- TMO, 2017. Hububat Raporu 2016
- TÜİK, 2017. Tarım İstatistikleri, Dış Ticaret İstatistikleri ve Fiyat İstatistikleri Veritabanları
- UHK, 2011. Ulusal Hububat Konseyi Çeltik Raporu
- UHK, 2014. Ulusal Hububat Konseyi Çeltik Raporu
- USDA, 2017. Foreign Agricultural Service (GAIN Reports, Grain: World Markets and Trade Reports, WASDE Reports, Production, Supply and Distribution Database)
- UZTB, 2014. Uzunköprü Ticaret Borsası web sayfası (www.uzunkoprutb.org.tr) Çeltik Üretimi ve Ticareti, Sorunları ve Çözüm Yolları Paneli Sonuç Bildirgesi (2014)

WASDE, 2017. USDA, World Agricultural Supply and Demand Estimates Report, October 2017.

ZMO, 2016. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası web sayfası (www.zmo.org.tr)